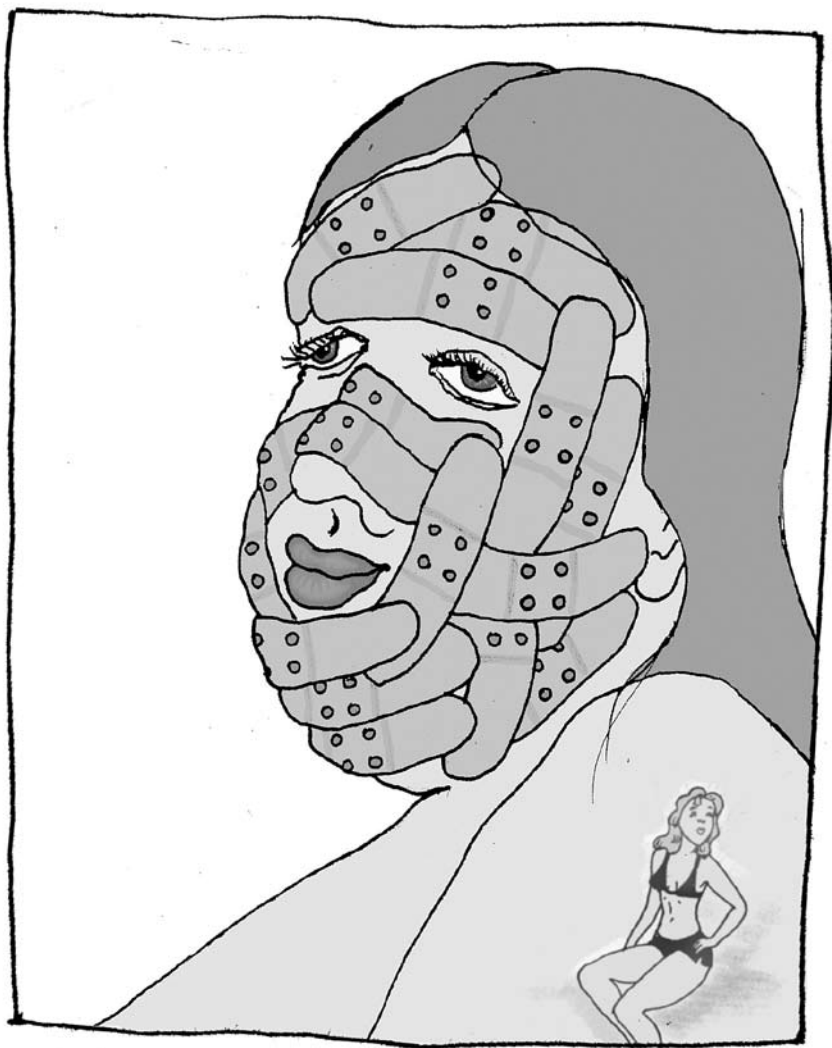

NTtdK

Nederlands Tijdschrift *tegen de* Kwakzalverij

JAARGANG 121 | 2010 | 4

Jaarrede

*Kackadorisprijs
2010*

*Grunberg
kwakzalver?*

Het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij (v/h Actieblad, v/h Maandblad tegen de Kwakzalverij) is een uitgave van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, vereniging tot evaluatie van alternatieve behandelmethoden en tot bestrijding van kwakzalverij

ADVIESRAAD

Prof. dr. J.A. den Boer, hoogleraar biologische psychiatrie
Prof. dr. P. Borst, emeritus hoogleraar klinische biochemie
Prof. dr. D.D. Breimer, emeritus hoogleraar farmacologie
Prof. dr. W.M.J. Levelt, emeritus hoogleraar psycholinguïstiek
Prof. dr. A. Rijnberk, emeritus hoogleraar interne geneeskunde gezelschapsdieren

REDACTIE

B. van Dien, ntttk.r@xs4all.nl

Aanleveren van kopij, maximaal 1500 woorden, in Word. Afbeeldingen dienen als aparte bestanden aangeleverd te worden, elektronische figuren tif- of jpeg-format, minimaal 600 pixels. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen en brieven te redigeren en in te korten. De auteurs verlenen impliciet toestemming voor openbaarmaking van hun bijdrage in de elektronische uitgave van het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij.

Jaarabonnement: € 37,50

Losse nummers: € 9,50

ISSN: 1571-5469

Omslagtekening: *Atrodolor-pleisters* door Nina Maissouradze

Vereniging tegen de Kwakzalverij opgericht 1 januari 1881
Correspondentieadres: Harmoniehof 65, 1071 TD Amsterdam
tel: 020 6739479, 020 5122482, e-mail: secretariaat@kwakzalverij.nl

BESTUUR

Voorzitter: dr. C.N.M. Renckens, vrouwenarts, Hoorn
Secretaris: prof. dr. F.S.A.M. van Dam, psycholoog, Amsterdam
Penningmeester: C.H.P. Pellicaan, apotheker, Sleeuwijk

LEDEN

G. R. van den Berg, psychiater, Amsterdam
Dr. M. J. ter Borg, MDL-arts i.o., Deventer
Mr. Th. J. Douma, oud-advocaat, Leiden
Mw. C.J. de Jong, anesthesiologe, Amsterdam
Mw. drs. S. J. M. Josephus Jitta, docente Italiaans, Amsterdam
P.G. Klasen, tandarts, Sneek
Prof. dr. R.A.P. Koene, emeritus hoogleraar nefrologie, Nijmegen
Dr. J.T. Lumeij, uhd diergeneeskunde, Houten
C.P. van der Smagt, huisarts i.r., De Bilt
Prof. dr. H. Timmerman, emeritus hoogleraar farmacochemie, Oegstgeest
Prof. dr. M. Vermeulen, neuroloog, Amsterdam
M.A. Westerouen van Meeteren, medisch-juridisch adviseur, Vught

ERELID

I.A. van de Graaff (1943-2009)

De contributie bedraagt minimaal € 40 zulks met inbegrip van een abonnement op het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij; voor studenten en leerling-verpleegkundigen € 10; begunstiger wordt men door schenking aan de vereniging van minimaal € 400.
Rekeningnummer 32237 ten name van de penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Sleeuwijk

www.kwakzalverij.nl

Jaarvergadering 2010

2 oktober 2010

Vereniging tegen de Kwakzalverij,
Felix Meritis, Amsterdam

Anwezig: De Jong, Douma, Josephus Jitta, Klasen, Koene, Pellicaan, Renckens, Van der Smagt, Vermeulen, Van Dam en 62 leden.

De vergadering wordt geopend door de voorzitter, Cees Renckens. Hij herdenkt twee prominente leden die ons dit jaar zijn overleden, namelijk Sal Lelie, langjarig adviseur van het bestuur, en Wiebe Veenema, oud-bestuurslid. De vergadering neemt enige ogenblikken stilte in acht.

De notulen van de jaarvergadering van 10 oktober 2009 worden goedgekeurd. Twee bestuursleden, Josephus Jitta en Pellicaan, treden reglementair af maar stellen zich terstond herkiesbaar. Menso Westerouen van Meeteren wordt voorgesteld als nieuw bestuurslid. De vergadering gaat bij acclamatie akkoord met de (her)benoemingen van de bestuursleden.

VERSLAG VAN DE SECRETARIS OVER HET VERENIGINGSJAAR 2009-2010

Het gaat goed met het aantal leden, de vereniging telt er nu 2089, een toename van ongeveer vijf procent vergeleken met vorig jaar. In een tijd dat alle verenigingen te kampen heb-

ben met teruglopende ledenaantallen mag men niet mopperen. Van het totaal aantal leden is vijf procent student, wat meer dan een verdubbeling betekent ten opzichte van vorig jaar toen het aantal student-leden nog maar twee procent bedroeg.

Cees Renckens heeft aangekondigd nog een jaar als voorzitter te willen functioneren. Dat stemt niet vrolijk, maar iemand die sinds 1988 voorzitter is kun je het niet euvel duiden dat hij er eens mee stopt. Het bestuur moet op zoek naar een opvolger, wat verre van eenvoudig zal zijn. Overigens wil Renckens wel deel uit blijven maken van het bestuur.

De VtdK heeft sinds begin van dit jaar ruimte gekocht op de website www.geneeskundestudent.nl waar ongeveer 11.000 medisch studenten op inloggen. Maandelijks plaatst de Vereniging op die site een column en een gevalsbeschrijving. De VtdK doet dat uiteraard om bekendheid te geven aan haar doelstelling en om leden te werven onder studenten, omdat medisch studenten voor de Vereniging een belangrijke doelgroep vormen. Dat het mogelijk werkt, blijkt uit het feit dat het aantal studentleden van de VtdK het afgelopen jaar meer dan verdubbeld is, zoals ik eerder opmerkte. Begin van dit jaar is een enquête gehouden onder de studenten over hun

opvattingen over alternatieve behandelwijzen. De resultaten van deze enquête vindt u op pagina 22-25 van dit blad.

De Meester Kackadorisprijs werd vorig jaar gewonnen door de Vereniging Kritisch Prikken en hoewel de VtdK ervan overtuigd is dat deze organisatie deze poedelprijs ten volle verdient, heeft de uitverkiezing maar weinig weerklank gevonden in de media. Ook over het feit dat de Gebroeders Bruinsma-erepenning werd uitgereikt aan Menso Westerouwen van Meeteren is weinig gepubliceerd. Dit jaar gaat het in ieder geval beter met de voorpubliciteit rond de Meester Kackadorisprijs, want aan de Kackadorisshortlist werd op ruime schaal ruchtbaarheid gegeven.

Ook dit jaar hebben we weer pogingen gedaan om de Geneeskundige Inspectie in beweging te krijgen, maar dat is trekken aan een dood paard. Een klacht bij de nationale ombudsman over het niet ingrijpen van IGZ tegen vier kwakzalvende NCRV-dokters werd door de ombudsman terzijde geschoven. IGZ had weliswaar wat traag gereageerd op de klacht van de VtdK, maar verder was er volgens de ombudsman niets aan de hand. Het is duidelijk dat we de politiek in moeten schakelen om IGZ in beweging te krijgen. Overigens staat er in het regeerakkoord niets over alternatieve behandelwijzen en IGZ.

Een belangrijk issue is de registratie van alternatieve behandelaars. Dit vereist enige uitleg. Door de Tweede Kamer is een regeling aanvaard dat bepaalde beoefenaars van kwakzalverij zoals chiropractoren en acupuncturisten en homeopaten geen BTW hoeven te betalen. Wie in aanmerking wil komen voor deze vrijstelling van BTW moet wel een opleiding hebben gevolgd, minimaal met wat medische basiskennis, en zodanig dat de beroepsuitoefenaar voldoende veilig werkt. Verder moet de therapeut zich bewust zijn van 'de grenzen aan de eigen deskundigheid'. Op dat punt hebben kwakzalvers natuurlijk geen enkel probleem, want anders zouden ze geen kwakzalver zijn. Hoe het overigens precies zit met deze regeling en of zij al is geëffectueerd, is onduidelijk. Het geldt dat de overheid hiermee derft, naar schatting 65 miljoen, wordt teruggehaald door onder andere de accijns op tabak te verhogen!

Tweede Kamerleden vormen een belangrijke doelgroep voor de VtdK. We hebben dit

voorjaar bij de nieuwe verkiezingen besloten om de opvattingen van de VtdK trachten op te doen nemen in de verkiezingsprogramma's. Die ideeën zijn niet of slechts zeer summier terug te vinden in de programma's van de diverse partijen, met uitzondering van de SP. We hebben een brief geschreven aan alle politieke partijen. Of het veel geholpen heeft is moeilijk na te gaan. Wel is mijn stellige indruk dat de Kamerleden kritischer zijn geworden over alternatieve behandelwijzen.

Ook dit jaar heeft de Vereniging niet te klagen over aandacht in de media. Mijn ervaring is dat als er iets speelt op het gebied van alternatieve behandelwijzen en kwakzalverij, de media ons vrijwel altijd weten te vinden. Met grote regelmaat treden bestuursleden op in radio- en tv-programma's of werken mee aan de totstandkoming van programma's zoals laatstelijk aan een uitzending van *Zembla* over chiropractoren. Ook wordt door bestuursleden met enige regelmaat gepubliceerd in *Medisch Contact* en in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, zowel in het blad zelf als op de website. Ook het algemene publiek wordt bediend met een column in *De Telegraaf*, waarin – en ik hecht er wel aan dit te zeggen – nog nooit een komma is gewijzigd. Het is nuttig dat de VtdK zich met enige regelmaat zowel in de leken- als in de beroepspers manifesteert want het draagt bij aan de meningsvorming over alternatieve behandelwijzen en – ook niet onbelangrijk – aan haar naamsbekendheid. Onder medische beroepsbeoefenaars en studenten is de naamsbekendheid van de VtdK vrijwel 100%. Beter kan het niet, alhoewel het de vraag is of iedereen wel de VtdK op de juiste wijze in het vizier heeft.

Het afgelopen jaar heeft de VtdK Simon Singh financieel ondersteund met een aanzienlijk bedrag (€ 5000). Wat was het geval, Simon Singh schreef over chiropractoren die 'vrolijk nepbehandelingen zonder een jota bewijs' toepasten, en kreeg een proces wegens smaad aan zijn broek. In het Verenigd Koninkrijk kost dat handenvol geld, reden waarom iedereen zich gedeisd houdt. Singh deed dat niet en stelde ook de wetgeving aan de kaak waardoor in feite de vrijheid van meningsuiting geknecht wordt. Het is tot nu toe goed voor hem afgelopen, de Britse Vereniging van Chiropractoren heeft haar aanklacht ingetrokken en Singh gaat nu

proberen het geld dat hij al aan proceskosten kwijt was, € 200.000, terug te halen. Over de wetgeving wordt nu gediscussieerd in het Britse parlement.

De populariteit van de VtdK heeft ook een keerzijde. Als secretaris word ik vrij regelmatig gebeld door mensen die onheus en zelfs schandalig behandeld zijn door kwakzalvers. Vaak denken zij dat de Vereniging een officiële organisatie is die wel even op kan treden. Veel mensen zijn daarom teleurgesteld als ik ze moet melden dat wij ze wel kunnen bijstaan of goede raad geven maar dat het dan ook ophoudt. Ik wil in dit verband al de bestuursleden bedanken die zonder uitzondering vaak uitvoerige epistels schrijven aan vragenstellers met betrekking tot de vragen die zij hebben. De keerzijde van alle populariteit is dat de secretaris en de voorzitter van de VtdK regelmatig last hebben van hate-mail, stalkers en zelfs van regelrechte bedreigingen

Ik kom nu tot enkele affaires die het afgelopen jaar speelden en die ik u niet wil onthouden. In de eerste plaats de zaak-Sickesz. Zoals u weet heeft de Hoge Raad beslist dat wij onder voorwaarden gerechtigd waren mevrouw Sickesz 'kwakzalver' te noemen, althans zij maakte het vonnis van het hof in Amsterdam ongedaan en verwees de zaak terug naar het hof in Den Haag. Tot nog toe verzocht Sickesz geen nieuwe behandeling bij dat hof en het is de vraag of het ooit zover komt. Tot die tijd kunnen wij haar 'kwakzalver' blijven noemen. Interessant is dat Sickesz na een klacht van een moedige patiënte bij wie zij ten onrechte de diagnose schizofrenie had vastgesteld en haar daar vervolgens van had 'afgeholpen' door manipulatie van de nek-wervels, eindelijk geschrapt is uit het BIG-register. Wij hebben deze patiënte in haar klacht gesteund. Er werd veel publiciteit aan deze zaak gegeven, Sickesz is ondertussen tegen haar schrapping uit het BIG-register in hoger beroep gegaan. (Zie ook pagina 41. *Red.*) Een andere affaire is de Cytotron-zaak, die te maken had met een wonderapparaat uit India waarmee met geluidsgevolgen kanker kan worden behandeld. Op instigatie van de VtdK is door twee stafleden van het NKI over de Cytotron een vernietigend artikel geschreven in *Medisch Contact* en heeft IGZ ingegrepen. De VtdK heeft actief meegewerkt aan een uitzending van *Zembla* over chiropraxie en cranio-sacraaltherapeu-

ten. Dat het parlement eindelijk wakker is geworden naar aanleiding van de problemen die alternatieve behandelwijzen oproepen blijkt wel uit het feit dat er door de PvdA, de SP en D66 niet minder dan 30 vragen over zijn gesteld aan de minister. De antwoorden van de minister waren voorspelbaar, hij beroept zich voortdurend op wet- en regelgeving. Toch zegt de minister nog wat interessants waar hij de Wet Oneerlijke Handelspraktijken van stal haalt. In deze wet staat dat het verboden is om een behandeling op een zodanige wijze aan te prijzen dat ten onrechte de suggestie wordt gewekt dat iemand daarmee van een bepaalde (ernstige) ziekte kan genezen of dat de ziekte niet langer progressief of levensbedreigend is. De Consumentenautoriteit die belast is met de handhaving van de Wet Oneerlijke Handelspraktijken, kan een bestuurlijke boete of een last onder dwangsom opleggen aan de overtreder. Deze wet die pas sinds kort van kracht is, maakt het mogelijk om bij de Consumentenautoriteit klachten in te dienen tegen ongerechtvaardigde claims van alternatieve behandelaars. Het zou raar zijn als de VtdK hier niet ontvankelijk zou worden verklaard als zij een klacht wil indienen. Het valt te proberen om de suggestie van de minister op te volgen, want zijn eigen IGZ bevindt zich volgens de VtdK in deze duidelijk op een doodlopende weg en kennelijk vindt minister Klink dat ook, zo laat hij doorschemeren in zijn antwoorden. De VtdK neemt zich voor om een paar interessante casus aan de Consumentenautoriteit voor te leggen.

Afgelopen jaar hebben we dokter Frank op de korrel genomen. U kent hem van: 'Eet u slank met dokter Frank'. Deze dokter Frank van Berkum, een internist uit het oosten des lands, heeft een enorme afslankcampagne opgezet waarin hij in witte jas en met een stethoscoop rond zijn nek pontificaal poseerde. Het is overbodig te zeggen dat hij geen goede wetenschappelijke argumenten heeft voor zijn dieet. Cees Renckens heeft, als lid van de KNMG, een klacht tegen hem ingediend bij het intern tuchtcollege van de KNMG wegens het negeren van gedragsregels voor artsen. De zaak komt binnenkort voor. (Zie ook pagina 39. *Red.*) Ook Keppel Hesselink liet dit jaar weer van zich horen. Hij maakt reclame voor het behandelen van patiënten met neuropathieën, een behandeling waarin hij niet deskundig is, maar wettelijk

kennelijk wel toe gerechtigd. Een artikel waarin ons bestuurslid Rien Vermeulen dat in niet mis te verstane woorden maar juridisch niet geheel juist onder woorden bracht, beantwoordde hij met een advocatenbrief. Er speelde dit jaar nog de continuïteit story van de Bemer waartegen de onvermoeibare Rie Prins ten strijde trekt. De Bemer is een wonderapparaat dat goed is voor zo'n beetje alles. De Reclame Code Commissie heeft al een aantal keren uitgesproken dat deze reclame-uitingen niet kunnen. Hier wreekt zich dat de RCC een papieren tijger is en men zich niets van het oordeel van de RCC hoeft aan te trekken. We zijn nog lang niet af van de Bemer en de importeur van dit kwakapparaat, de heer Spangenberg. Deze laatste stuurt ons regelmatig advocatenbrieven. De laatste is in het ongeerde geraakt op het secretariaat, maar vervolgens hebben we er niets meer van gehoord. Het is een tactiek die ik wat meer zal toepassen.

De Vereniging heeft besloten om haar ledenadministratie wat professioneler op te zetten en heeft daarvoor het bureau Zpunt van Gabri Lantinga ingehuurd. Ik kan u opgelucht melden dat het werkt, waardoor er een zware last van de schouders van penningmeester en secretaris is genomen.

STEUNSTICHTING

Douma deelt mee dat er geen mededelingen te doen zijn over de steunstichting.

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT TEGEN DE KWAKZALVERIJ

Redacteur Van Dien zegt dat hij kort kan zijn. Het blad heeft een facelift gekregen in de vorm van een andere lay-out, wat de overzichtelijkheid ten goede komt. Daarnaast doet de redacteur een oproep aan de leden artikelen voor het tijdschrift aan te leveren.

Frits van Dam

VERSLAG VAN DE WEBREDACTIE 2009- 2010

De groei in aantallen bezoekers op de website vertoont een stijgende lijn. Als we kijken naar de perioden van telkens 1 oktober tot en met 30 september van het daarop volgende jaar, en 2007/8 het indexcijfer 100 geven, dan komt het jaar 2009

op 159 en het zojuist geëindigde jaar op 193. De cijfers zijn gebaseerd op Google Analytics. Over het afgelopen jaar komt dat neer op bijna 900 unieke bezoekers per dag (dus wie vaker op een dag kijkt, wordt toch die dag maar eenmaal geteld). Over de afgelopen maand september 2010 waren het zelfs bijna 1300 bezoekers, die samen dagelijks gemiddeld bijna 2800 pagina's bekeken. Ongeveer driekwart van de bezoekers komt op onze site via Google.

Het Maandblad, later voortgezet als *Actieblad* en daarna als het *Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij* staat nu vrijwel integraal op de website vanaf december 1973, de oudere nummers uitsluitend als pdf.

Webredacteur R.A.P. Koene

In de verslagperiode zijn in verschillende hoofdrubrieken een stuk of 70 artikelen toegevoegd, maar bovendien is de sectie systematische informatie ('Vragen') aanzienlijk uitgebreid. Er is ook een alfabetisch gerangschikte vraagbaak gereedgekomen met 232 ingangen, die onder meer verwijzen naar 166 encyclopedieartikelen. Deze artikelen maken op het ogenblik bijna 9 procent van de opgevraagde pagina's uit. In de hoofdrubriek 'Vragen' staat onder de deelrubriek 'Encyclopedie' ook de 'Zwarte Lijst van kankerkwakzalverij' in zeven delen en met in totaal 142 therapieën.

Verder is er een nieuwe hoofdrubriek 'Updates' gemaakt waar men alle artikelen (exclusief die in de alfabetische vraagbaken en de rubriek 'Tijdschrift') op titel en volgorde van verschijning kan vinden, met verschijningsdatum en auteur.

De onderwerpen die het afgelopen jaar het meest bekeken werden, staan in de onderstaande lijst (de getallen zijn aantal *page views*, afgerond op duizendtallen): (zie kader)

1. *Power Balance* (31.000)
2. *Kritisch Prikken en vaccinatie incl. Mexicaanse griep* (22.000)
3. *Colloïdaal zilver* (19.000)
4. *Iriscopist Zuidinga* (17.000)
5. *Dokter Frankdieet* (13.000)
6. *Stoppen met roken* (10.000)
7. *Glucosamine* (9.000)
8. *Colonhydrotherapie* (9.000)
9. *(Bio)resonantie* (7.000)
10. *Fritz Donner* (7.000)
11. *BEMER* (7.000)
12. *NAET therapie, Nambudripad's Allergy Elimination Technique* (6.000)
13. *Iscador, abrikozenpitten en oscillococcinum (elk ca. 5000)*

Brede categorieën met tientallen artikelen zoals acupunctuur en homeopathie scoren natuurlijk ook aardig (6000 en 4000 respectievelijk). Deze lijst geeft een indruk van het soort van kwakzalverij waar het grote publiek informatie over zoekt. Sommige onderwerpen fluctueren met de tijd: na de *Tros-Radar* uitzending over de *Power Balance*-armband zakte de belangstelling voor dit onderwerp flink in. Het aantal belangstellenden is nu weer terug op het niveau van 6 juli, toen de gekte begon. De belangstelling voor 'Oscillococcinum' gaat gelijk op met het aantal griepgevallen. Om de aantrekkelijkheid van de site te verhogen, zouden eigenlijk veel van de korte stukjes in de begrippenlijst moeten worden uitgebouwd tot een volwaardige artikelen met een eigen titel. De titel van een stuk is heel erg belangrijk voor Google, en het verstoppert van waardevolle informatie achter een nietszeggende titel of althans een titel met woorden die niet als zoekwoord kunnen dienen, is de moderne versie van het licht onder de korenmaat zetten. Zoals te verwachten trekken de teksten als pdf minder belangstelling. Illustratief daarvoor is dat de pdf-versie van het artikel 'Colloïdaal Zilver (CZ)' uit het tijdschrift vijftig maal zo weinig gelezen wordt als het oorspronkelijke websiteartikel van juni 2004. Toch zijn deze pdf's nuttig, want zij geven de geïnteresseerde lezer, die wat meer tijd wil besteden aan een bepaald onderwerp, meer uitgebreide, aanvullende informatie.

Colloïdaal zilver is ook in een ander opzicht illustratief. Een van de artikelen daarvoor is een uit het Engels vertaald artikel met de ervaringen van één slachtoffer. Men zou denken dat het overbodig is iets te vertalen dat in het Engels al min of meer ergens op het web staat, en dat $n = 1$ casuïstiek nietszeggend is (een favoriet argument van de zilvergelooven). Niettemin scoorde het artikel van Rosemary Jacobs 5000 *page views* in de verslagperiode. Het tijdschriftartikel 'Correspondentie' uit december 2003 (over biologische tandheelkunde) daarentegen staat als pdf op de site zonder enige inhoudsomschrijving en is maar tweemaal bekeken in het afgelopen jaar.

Af en toe zijn er uitschieters. De hoge score van het stuk over Zuidinga is te danken aan een bericht van *GeenStijl*, en toen *Der Spiegel* een stuk wijdde aan homeopathie, kregen de negen pagina's over Fritz Donner en het Duitse homeopathieonderzoek in de jaren 1936-1939 grote belangstelling, speciaal de Engelse en Duitse pagina's. De vijf Nederlandse pagina's werden samen maar 1300 maal bekeken.

Al met al telt de website thans 1215 artikelen, het meest recente over de doorhaling van Trosel, het oudste een kort stukje over Bonati uit 2001.

R.A.P. Koene

VERSLAG PENNINGMEESTER OVER BOEKJAAR 1 SEPTEMBER 2009 – 1 SEPTEMBER 2010

Door tegenstanders wordt regelmatig gesuggereerd dat de Vereniging tegen de Kwakzalverij gesponsord wordt door de farmaceutische industrie: door 'big pharma' zoals deze industrietak dan genoemd wordt. De inkomsten van de Vereniging bestaan echter uitsluitend uit de verkoop van boeken, uit kapitaalopbrengsten, uit donaties van privé-personen en uit contributieinkomsten. De inkomsten uit contributies groeien gestaag. In het boekjaar 2008-2009 bedroegen de contributieopbrengsten 72.000 euro, in 2009-2010 ruim 79.000 euro. Dit wordt veroorzaakt door een betere inning van contributies en een groeiend ledenaantal. De groei van het ledenaantal heeft met zich meegebracht dat de ledenadministratie in 2010 is geprofessionaliseerd. De administratie wordt nu niet meer gedaan door brugklassers en andere enthousi-

astelingen, maar door een bureau dat continuïteit biedt. De kosten zijn daardoor toegenomen. Besloten is om de contributietarieven in 2011 niet te wijzigen omdat de inkomstengroei deze kosten ruimschoots compenseert.

De juridische kosten vormden de laatste jaren de grote financiële uitdaging voor de Vereniging. Deze kosten bereikten in het boekjaar 2007-2008 een hoogtepunt (33.000 euro). In het jaar 2008-2009 waren de kosten al substantieel lager en in 2009-2010 bedroegen de kosten nog 8.600 euro. Het is niet te voorspellen hoe deze kosten zich in de toekomst zullen ontwikkelen. Wel is duidelijk dat de Vereniging een risico loopt met kosten van juridische procedures of eventuele claims. Daarom is in 2010 een steunstichting opgericht. Deze stichting beheert de reserves van de vereniging en met name de reserves die afkomstig zijn van donaties en legaten. In dit boekjaar hebben we bovenop de donaties van onze eigen leden een schenking ontvangen van de leden van de stich-

ting Skepsis van in totaal 8.000 euro. Dit geld is door de leden van Skepsis ingezameld ten tijde van het verloren hoger beroep van Sickesz. Het verzamelde geld is in 2010 door de stichting Skepsis aan de Steunstichting gedoneerd. Alle gulle donateurs, zijnde leden van de vereniging, leden van Skepsis en niet-leden, die een extra bijdrage hebben gegeven, worden van harte bedankt!

Vorig jaar schreef ik dat de Vereniging nu ontslagen is van de Intensive Care, maar nog in het ziekenhuis ligt voor verder herstel. Het boekjaar 2009-2010 is het derde achtereenvolgende jaar dat kon worden afgesloten met een positief exploitatiesaldo. De patiënt kan nu ontslagen worden uit het ziekenhuis en onder begeleiding van de huisarts verder herstellen. Tot slot: leden die geïnteresseerd zijn in meer details over de jaarrekening kunnen contact opnemen met de penningmeester. ■

C.H.P. Pellicaan

Penningmeester C. H. P. Pellicaan

Enkele wenken voor de minister van Financiën

C.N.M. Renckens

Zeer geachte leden van de Vereniging tegen de Kwakzalverij,

Een jaar lang heb ik uitgekeken naar de gelegenheid u weer te kunnen toespreken over de actuele problemen van de kwakzalverijbestrijding in ons land en soms zelfs over die welke zich buiten onze landsgrenzen afspelen. Hoewel hier een redelijk tevreden man staat, de redenen ervan zijn in het jaarverslag van de secretaris al aan de orde gekomen, doemen er toch elke keer als genoegzaamheid dreigt nieuwe, soms verontrustende, soms zelfs alarmerende berichten op. Voordat ik mij op het thema van mijn rede stort, moet mij van het hart dat er het afgelopen jaar op de redactie burelen van een der meest gerespecteerde medische vaktijdschriften, het uit 1812 daterende *The New England Journal of Medicine* (NJEM), vermoedelijk een pro-alternatieve verstekeling is gearachuteerd. Want een andere verklaring voor het feit dat er in de afgelopen twee maanden twee rare stukken in dat blad zijn verschenen, een over Chinese acupunctuur bij rugpijn en een over

Tai Chi bij 'fibromyalgie', kan ik niet bedenken. Natuurlijk ontstond er onmiddellijk een golf van kritiek, ook enkele bestuursleden van de VtdK klommen in de pen, maar het gekraai van kwakzalvers die zich nu zelfs op stukken uit het *NJEM* denken te kunnen beroepen, is al niet van de lucht. De arm van onze Vereniging reikt ver, maar op dit moment zijn wij niet bij machte in Boston in te grijpen. Zoals u vanmiddag bij de bekendmaking van de Meester Kackadoris-prijswinnaar 2010 zult horen is er in de boezem van het bestuur zelfs discussie geweest over de vraag of de *NJEM*-redactie na die twee faux pas niet genomineerd zou moeten worden. Omdat zoiets toch net te veel lijkt op mr. G.B.J. Hiltermann, toen hij China voor de laatste maal waarschuwde, hebben wij daarvan afgezien.

GELD

U krijgt vandaag nog een prachtig symposium-programma te verwerken, dus wil ik mij hier beperken tot een betrekkelijk eenvoudig, maar

toch belangrijk en zeker actueel onderwerp. Ik wil het 'in deze tijd van economische crisis' met u namelijk hebben over geld. Geld dat op een door onze overheid gefaciliteerde c.q. getoleerde wijze naar de kwakzalverij en haar sympathisanten wordt gesluisd. Dat toesluizen van geld is altijd al kwalijk en verwerpelijk geweest, maar in tijden van financiële en economische crisis is elk dubbeltje dat wordt onttrokken aan de gezondheidszorg of aan onze overheidsfinanciën er een te veel! Vandaar dat dit thema mij vandaag opportuun leek. Ik wil u drie bronnen van mijn ergernis op dit punt noemen, twee kortweg en de derde wat uitgebreider.

ZIEKTEKOSTENVERZEKERAARS

De eerste betreft onze oude ergernis over de cynische opstelling van de ziektekostenverzekeraars, die ondanks herhaalde oproepen onzerzijds, in het verleden daarin bijgevallen door meerdere ministers van Volksgezondheid, i.c. Hoogervorst en Borst-Eilers, volharden in het verzekeren van nutteloze alternatieve geneeswijzen en geneesmiddelen. Het heeft ertoe geleid dat praktisch elk jaar bij de Kackadorisnominaties wel een ziektekostenverzekeraar zit. In onze liberale samenleving mag elke burger zelf kiezen hoe hij zich wil laten belazeren, maar de suggestie dat er gezondheidswinst te behalen valt met verzekerbare alternatieve geneeskunde is een bedrieglijke en zou verboden moeten kunnen worden. Ik doe hier nogmaals een krachtig beroep op de verzekeraars, verenigd als zij zijn in Zorgverzekeraars Nederland (ZN) om met een eigen gedragscode te komen naar analogie van de code-Tabaksblat uit 2003, zodat er op dit punt niet meer geconcurrereerd wordt, eenvoudig omdat men geen alternatieve zorg meer verzekert. Als het onderling wantrouwen toch prevaleert en zo'n afspraak er niet komt, dan moeten dwangmaatregelen ingezet worden. Wellicht dat de recent in werking getreden Wet op de Oneerlijke Handelspraktijken zich daartoe leent. De Vereniging verdiepte zich al in de mogelijkheden die die wet biedt – in theorie een aanzienlijk aantal, maar in de praktijk lijkt dat tegen te vallen – en ook het aanbod van aanvullende verzekeringen zou met die wet in gedachten eens onder de loep genomen moeten worden. De grootte van het bedrag dat via de verzekeraars aan alternatieve

geneeswijzen en middelen wordt uitgekeerd is op verdienstelijke wijze door de redactie van Zembla achterhaald in het kader van de research voor de uitzending van 17 januari 2010 waarin de chiropraxie en de cranio-sacraaltherapie werden behandeld. Welnu, dat bedrag dat in 2004 nog 94 miljoen euro bedroeg, was in 2008 opgelopen tot 154 miljoen euro.

BTW-HEFFING OP KWAKZALVERS-DIENSTEN

De tweede manier waarop de overheid de alternatieve genezers subsidieert is te vinden in het feit dat kwakzalvers, zolang zij arts zijn of anderszins actief in een gedoogde vorm van genezerij, nog altijd zijn vrijgesteld van BTW-heffing. Hiermee erkent de overheid impliciet dat die behandelwijzen wel degelijk 'gezondheidskundige betekenis' hebben en zo houdt zij de prijs kunstmatig laag. Kermis-exploitanten, ik zei het eerder, kunnen zich bekocht voelen: waarom moeten zij wel BTW betalen? Financieel redacteur Aertjan Grotenhuis (*NRC Handelsblad*) blogde over dit onderwerp op 17 juli 2010 dat alternatieve genezers de warme belangstelling hadden van de 'oude' Tweede Kamer. De verkiezingen brachten het vertrek van enkele nauw bij het onderwerp betrokken Kamerleden zoals Pieter Omtzigt (CDA) en Kees Vendrik (GroenLinks). De laatste zette het kabinet aan het werk om op een nette manier uit te zoeken welke van de complementaire behandelaars belastingtechnisch gelijkgeschakeld moeten worden met de echte medici en welke met kwakzalvers. Daar is het kabinet Balkenende IV nooit uit gekomen. Daarom handhaaft minister van Financiën Jan Kees de Jager, de bestaande situatie tot 1 januari 2011. Dat betekent dat als de behandelaar tevens arts is, zelfs gebedsgenezing onder de medische paraplu valt: er hoeft dan geen BTW betaald te worden. Als de behandelaar geen arts is, moet er 19% BTW worden afgedragen. Gelukkig tonen de nieuwe Kamerleden volgens Grotenhuis weinig interesse in dit onderwerp. In de eerste weken van hun nieuwe periode stond het onderwerp één keer op de agenda zonder dat iemand er iets over te melden had. Nu komt het aan op de nieuwe minister van Volksgezondheid die hopelijk de knoop snel doorhakt. Het voortslepen van de

huidige situatie kost veel: 65 miljoen euro per jaar. Eerst werd de rekening neergelegd bij de wijn drinkers via de wijnaccijns, toen bij de sigarettenrokers via de tabaksaccijns. De beeldspraak is u bekend: de wijn drinkers 'betaalden het gelag' en later konden de rokers dit geld 'ophoesten'.

FISCALE PRIVILEGERING VAN KWAKZALVERIJ

Op de derde bron van mijn irritatie kwam ik door lezing van een tijdschrift dat ook voor kwakzalverijbestrijders verplichte kost is, gezien de aanzienlijke hoeveelheid zwart geld die er om gaat in de niet verzekerde alternatieve zorg. Het tijdschrift waarop ik doel is het *Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht*, waarin op 26 november 2009 de raadsheer-fiscalist mr. R. Boxem een opinie-artikel 'Zielige overblijfselen' schreef over de vraag of kerkelijke instellingen terecht fiscale voorrechten genieten als zogenaamde ANBI: algemeen nut beogende instelling. Giften, legaten et cetera aan ANBI's zijn aftrekbaar voor de belasting en leiden aldus tot verminderde belastinginkomsten voor de staat. De auteur zette meteen de toon met een citaat van Christopher Hitchens over de barbarijnen die in het verleden uit naam van de godsdienst werden begaan en die nu nog voortbestaan in landen waar geen scheiding tussen staat en godsdienst bestaat: 'The pathetic vestiges of this can still be seen, in modern societies, in the efforts made by religion to secure control over education, or to exempt itself from tax, or to pass laws forbidding people to insult its omnipotent and omniscient deity, or even his prophet.' Boxem bepleit de stelling dat in zijn algemeenheid niet kan worden gesteld dat kerkelijke instellingen algemeen nut beogen. Daaruit trekt hij de conclusie dat het onwenselijk is dat kerkelijke instellingen fiscale privileges genieten, daaronder begrepen de giftenaftrek (art. 6.33 Wet IB 2001), het speciale tarief voor schenkings- of successierechten (art. 24 SW 1956) en eventuele van toepassing zijnde vrijstellingen van vennootschapsbelasting. De tijd ontbreekt hier om op de discussie over de ANBI-status van kerkelijke instellingen in te gaan, maar ik wil dat nadrukkelijk wel doen m.b.t. de ANBI-status die veel pro-alternatieve instellingen genie-

ten. Over hen kan natuurlijk hetzelfde gezegd worden!

Om aangewezen te worden als ANBI moet een instelling onder andere aan de volgende voorwaarden voldoen:

- Een instelling moet zich voor minstens 90% inzetten voor het algemeen belang.
- De instelling en de mensen die daar rechtstreeks bij betrokken zijn, voldoen aan de integriteitseisen. Houd u dit vooral even in gedachten.

Ik heb de lange lijst van ANBI's op de website van de belastingdienst eens doorgescrolld, een tijdrovend karwei, want ons land kent ruim 32.000 van deze ANBI's. Het bekijken van die lijst geeft een aardig inkijkje in de poldersamenleving die Nederland is. Verbazing, ontroering, ergernis en glimlachen wisselen elkaar af bij kennisneming van al die grote en kleine clubjes. Wat te denken van stichtingen als 'weesaapjes', 'verdoofde biggen', 'de poezenboot', de 'herplaat-sing zwerfkatten', 'de tafeleend', 'onplaatsbare' katten om er enkele te noemen?

De voorzitter en curieuze ANBI's

Curieuze ANBI's zijn er nog veel meer: stichting mamma weet alles, stichting ouwe jongens krentenbrood, stichting perpetuum mobile, stichting stampotje, stichting mooi haar en de Helmondse stichting op de fiets naar Madrid. Numeriek dominant in de lange lijst ANBI's zijn de volgende categorieën: kerkelijke instellingen, wereldwinkels, vrijmetselaarsloges, harmonieën en fanfares, dierenbescherming, Rode Kruis-afdelingen, Oranjeverenigingen, voedselbanken, vogelopvang, zorggroepen en instellingen die zich met ouderenwelzijn bezighouden. Verwarring zaaiende ANBI's zijn er ook genoeg: stichting UFO, stichting Merkawah (ter bevordering van de BijnaDoodErvaring), stichting Kairos (reïncarnatie-research), stichting Mellie

Uyldert en de Raad van spiritisten. Welk algemeen nut zij beogen: ik zie het niet. Maar het wordt erger. Want behoorlijk talrijk zijn op deze lijst van ANBI's ook instellingen, stichtingen en verenigingen die zich met de kwakzalverij of aanverwante sectoren bezighouden.

De voorzitter en verwarring stichtende ANBI's

De antroposofen zijn binnen deze groep numeriek het grootste: ik telde ten minste vijftien ANBI's op medisch-antroposofisch gebied, waarvan ik er vier noem: stichting B. Lievegoed fonds, stichting ondersteuning antroposofische geneeskunst, de NVAA en de Vrienden van de Rudolf Steiner Kliniek. Patiëntenverenigingen ter bevordering van alternatieve geneeswijzen als homeopathie, acupunctuur, niet-toxische kankertherapie, ekologische gezondheidszorg en winti-geneeskunst, gebedsgenezing volgens Maasbach, *Jomanda's World Children*, laetrile tegen kanker. Lourdesbedevaarten en NLP zijn te vinden in de lijst. Ook echte aanbieders van alternatieve zorg vonden genade toen zij solliciteerden naar een begeerde ANBI-status: wat te denken van de Homeopaten zonder Grenzen, van de VHAN, van de stichting Chagri Tibetaanse geneeskunde en van de osteopaten die 'wetenschappelijk onderzoek' doen? Dat, dames en heren, zijn geen ANBI's maar veel-er EKBI's: evidente kwakzalverij beogende instellingen! Hoogst ergerlijk is ook dat de drie 'kwakfondsen', waarvan de VtdK destijds aantoonde dat zij op bedrieglijke wijze de drie serieuze fondsen als Kon. Wilhelmina Fonds, Hartstichting en het Reumafonds beconcurrerden en via stromannen als enig doel de propaganda voor orthomoleculaire middelen hadden, de ANBI-status genieten.

Over de hoogte van het bedrag dat via de ANBI-status wordt onttrokken aan de publieke

middelen kan ik geen nauwkeurige schatting doen. Van een beperkt aantal (pro-) alternatieve clubs achterhaalde ik jaarrekeningen, zoals die te vinden zijn via de site van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF), dat merkwaardigerwijs ook niet al te kieskeurig is met het uitdelen van keurmerken als erkend goed doel. De misdadige Homeopaten zonder Grenzen (HzG) bijvoorbeeld kwamen ook fluitend door de CBF-balottage.

Het Wereld Onderzoek Kanker Fonds haalde in 2009 bijna 6 miljoen op via haar fondsenwerving. Schade voor de fiscus kan worden geschat op maximaal 3 miljoen. Opvallend is dat men bijna 1 miljoen uitgeeft aan wervingskosten, ruim 3 miljoen aan propaganda en net iets meer dan 1 miljoen aan onderzoek over voeding en kanker. (Bron: jaarverslag WKOF 2009). Ook van de HzG zijn financiële gegevens te vinden via de CBF-site. Daaruit valt af te leiden dat men in 2007 en 2008 gemiddeld € 45.000 aan giften en legaten ontving naast zo'n € 18.000 overheidssubsidies. Hier valt de schade voor de fiscus dus erg mee: maximaal € 23.000 per jaar. Het meeste geld wordt, aldus de CBF-site, besteed aan 'structurele noodhulp'. Het staat er echt, dames en heren. De Koninklijke Vereniging ter bevordering der Homeopathie staat met zijn jaarcijfers over 2006 en 2007 op de CBF-site. De fiscaal aftrekbare baten bedroegen in die jaren respectievelijk € 558.000 en € 195.000, waarbij het eerste bedrag zo hoog was a.g.v. een legaat. Schade voor 's rijks schatkist gemiddeld € 190.000. De Artrose en Reuma Stichting, een van de beruchte 'kwakfondsen', haalde in de jaren 2005-2008 gemiddeld € 700.000 op, een schade voor de schatkist van € 350.000. Opvallend in het jaaroverzicht, via het CBF te vinden, is dat men slechts 20% van de inkomsten uitgeeft aan wetenschappelijk onderzoek en 80% aan wat men noemt 'voorlichting en preventie'. Lees bij dat laatste: reclame voor orthomoleculaire geneeskunde. (Het Fonds voor het Hart geeft ruim 90% van zijn inkomsten uit aan 'voorlichting en preventie', terwijl het Nationaal Fonds tegen Kanker 75% van zijn inkomsten aan die alternatieve agitprop spendeert). De drie kwakfondsen haalden in 2007 tezamen nog zo'n 2,1 miljoen aftrekbare euro's binnen.

Ik volsta met de conclusie dat de fiscale privilegering van kwakzalversclubs waarschijnlijk t.o.v. de eerste twee posten, het BTW-schandaal

en de ziektekostenverzekeraars, het minste ten koste van de schatkist c.q. de portemonnee van de burger gaat. Ik schat het verlies voor de schatkist op enkele tientallen miljoenen. Het heeft er dus alle schijn van dat de Belastingdienst van Oost-Brabant, die de aanvragen van de ANBI-status beoordeelt, absoluut niet op zijn taak berekend is.

Wat de burger zelf direct aan de kwakzalver wil betalen, dat mag hij zelf weten en het is lastig beïnvloedbaar. Maar dat ligt anders ten aanzien van de geschatte 230 miljoen euro die op bovenbeschreven wijzen van de beurs van burger c.q. schatkist naar de kwakzalverij vloeit (154

miljoen ziektekostenverzekeraars, 65 miljoen BTW-vrijstelling en zeker 11 miljoen via ANBI-erkenningen). Daaraan zou een einde moeten komen, want het kan zonder enige schade aan de gezondheid van wie dan ook. Uw bestuur zal er in het komende verenigingsjaar bij ZN, Tweede Kamerleden en bij de belastingdienst Oost-Brabant op aandringen aan deze adering een einde te maken. Dat geld kan bespaard of beter besteed worden en wel in het belang, zoals onze oprichters plachten te zeggen, 'van allen die hun beurs en hun gezondheid liefhebben.' Ik dank u voor uw aandacht. ■

Sperma dol op stampot

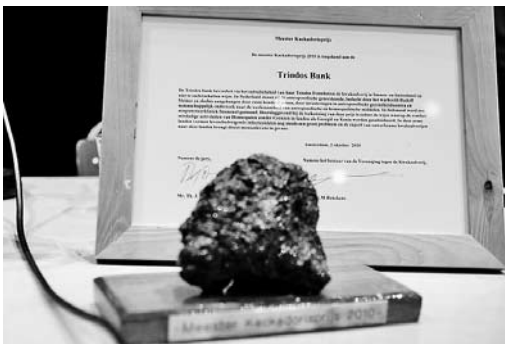
D.O.E. Gebhardt

Bovenstaande titel is ontleend aan een artikel in het *Leidsch Dagblad* van 19 oktober 2010. Nu was mij een citaat bekend van de Duitse filosoof Ludwig Feuerbach (1804-1872) dat luidt: 'Der Mensch ist was er isst' (De mens is wat hij eet). Dat dit evenwel ook zou gelden voor menselijk sperma was iets nieuws voor mij, zodat ik mij verdiepte in het krantenartikel. De krant gaf in het kort een beschrijving van de inhoud van het proefschrift van Marijana Vujkovic. Deze onderzoekster is op 20 oktober 2010 aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam gepromoveerd op haar onderzoek naar het verband tussen voeding en vruchtbaarheid van de mens. Zij ondervroeg tijdens het in-vitrofertilisatiepreekuur 161 pa-

ren over hun voedingspatroon. Het bleek dat bij mannen, die met regelmaat stampot aten, een bijna twee keer zo hoge concentratie zaadcellen per milliliter spermavloeistof werd aangetroffen als bij mannen die geen stampot aten. Het is jammer dat de auteur niet heeft onderzocht of een dieet rijk aan bètacaroteen (pro-vitamine A uit wortels), aanwezig in hutspot, niet een nog hogere concentratie opleverde. Het zou namelijk een verklaring kunnen geven voor het feit dat zoveel Leidenaren geboren worden negen maanden na het eten van de traditionele hutspotmaaltijd op 3 oktober ter viering van het ontzet van Leiden in 1574. ■

De Meester Kackadoris- prijs 2010 gaat naar Triodos Bank en haar Foundation

Voorafgaande aan het symposium op 2 oktober 2010 werd de Meester Kackadorisprijs 2010 toegekend aan Triodos Bank en haar *Foundation*. Juryvoorzitter mr. Th. Douma sprak mede namens de juryleden prof.dr. R.A.P. Koene en C.P. van der Smagt toen hij de uitverkiezing met redenen omkleedde.

Door velen bezeten, door
weinig begeerd

Dames en heren,

Het is vandaag alweer de achtste keer dat mij het voorrecht is beschoren u op beargumenteerde wijze toe te lichten aan welke persoon of instantie de Meester Kackadorisprijs wordt toegekend. U heeft vermoedelijk al kennis genomen van de lijst met de acht genomineerden, zoals die op onze website en in het *Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij* is bekendgemaakt.

De website www.therapeutvinden.nl is behulpzaam bij het zoeken naar alternatieve hulpverleners, en had maar beter www.kwakzalvertjevinden.nl kunnen heten. De website bevat een duizelingwekkende lijst van therapieën en

therapeuten, waarin zelfs de jury haar nog onbekende vormen van kwakzalverij aantrof. Volledig kritiekloos worden braaf alle kwakzalvers opgenomen, die zich bij de site aanmelden. De invloed van deze site is gelukkig toch maar beperkt en omdat hij eerder curieus dan gevaarlijk is, zal www.therapeutvinden.nl de prijs niet krijgen.

Saxion Next, de particuliere tak van de rijksgesubsidieerde Saxion Hogeschool, heeft de noodlijdende Academie voor Natuurgeneeskunde uit Hilversum overgenomen, een kweekvijver van toekomstige kwakzalvers. Directeur Lohuis spelt haar studenten natuurgeneeskunde op de mouwen, dat zij een hbo-getuigscrift

ontvangen en dat hun duurbetaalde opleiding straks deel gaat uitmaken van het reguliere hbo-traject. De jury heeft weliswaar enige sympathie voor personen die toekomstige kwakzalvers voorjokken en duizenden euro's per jaar afhandig maken, maar dat dit door een semi-officiële onderwijsinstelling geschiedt, dat acht zij toch hoogst ongepast.

De **minister van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid** werd genomineerd wegens twee ernstige vergrijpen. Ten eerste voert deze minister, ondanks eerdere toezeggingen van het tegendeel, een gedoogbeleid inzake de beoefening van de diergeneeskunde door niet-bevoegde diergeneeskundige kwakzalvers. Daarnaast stelde deze minister geld beschikbaar voor onderzoek naar het effect van kruiden bij runderen, varkens en kippen. Dit onderzoek had een negatieve uitkomst, hetgeen de minister er niet van weerhield aan te kondigen dat zij voornemens is juridische belemmeringen voor het toepassen van kruidengeneeskunde bij onze veestapel te gaan wegnemen. De jury, dames en heren, kan deze redenering niet volgen.

De **Wageningen Universiteit** blijft hardnekkig wetenschappelijk onderzoek doen naar geneeswijzen, die allang als absurd en obsoleet moeten worden beschouwd. Wij nomineerden de WU reeds in 2006 wegens haar onderzoek naar 'homeopathie bij kalverdiarree' en nu kwam in 2010 de 'leerstoolgroep biologische landbouwsystemen' (nomen est omen) met een heuse publicatie over homeopathie als vervanging van antibiotica bij varkens. De samenwerking met de antroposofen van het Louis Bolk Instituut is ergerlijk en ondermijnt in onze ogen de reputatie van Wageningen in niet onaanzienlijke mate.

Het kon ook dit jaar niet anders dan dat er opnieuw een grote ziektekostenverzekeraar op de long list zou figureren. Dit jaar wekte **Menzis**, geleid door de ex-politicus Roger van Boxtel, onze gramschap omdat zij soepele contracten heeft afgesloten met een flink aantal antroposofische huisartsenpraktijken. Deze zijn vaak opgetuigd met euritmie-therapeuten, kunstzinnig therapeuten en psychosociale hulpverleners. Moeilijk declareerbare zaken, maar 'Menzis helpt'. Daarnaast biedt Menzis in zijn aanvullende verzekeringen nog altijd een groot aantal verzekerbare kwakzalverijen, opgenomen in een limitatieve lijst van 'erkende geneeswijzen'.

Daarin prijken, ondanks de dit jaar gerapporteerde ernstige ongelukken met chiropraxie en cranio-sacraaltherapie, nog altijd maar liefst negen soorten 'krakers', inclusief deze beide gevaarlijke vormen van 'manuele geneeskunde' en de methode-Sickesz.

Tot zover vertelde ik u eigenlijk niets nieuws, want reeds vorige week maakten wij bekend dat de winnaar geselecteerd zou worden uit de shortlist van drie genomineerden: international Wesley Sneijder, uitgeverij EPN en Triodos Bank.

Wesley Sneijder, zo heeft de jury moeten constateren, heeft meer verstand van voetballen dan van biologie en geneeskunde. Zo kon het gebeuren dat hij ging geloven in de effectiviteit van een kwakzalversarmbandje, *Power Balance* geheten. Hoewel de jury Oranje een goed hart toedraagt beschouwt zij de nederlaag in de WK-finale als een 'blessing in disguise', want anders zou deze oplichterij zich waarschijnlijk op nog grotere schaal over ons land hebben verspreid. Dat blijft ons nu bespaard, maar de populariteit van de *Power Balance* onderstreept nog weer eens dat ook die gezellige ouderwetse kwakzalverij met apparaatjes, sieraden, zoortjes, kastanjes en amuletten nog lang niet is uitgeroeid. Tegen domheid, dames en heren, vechten zelfs de goden tevergeefs.

EPN is een belangrijke uitgever van schoolboeken te Houten. Voor een niet onaanzienlijk deel van de VWO-leerlingen is de middelbare school de eerste en laatste plek waar zij iets leren van de natuurwetenschappen. De scheikunde maakt daarvan een gewichtig onderdeel uit en daarom is de jury zeer verontwaardigd over de beuzelarijen die in de EPN-uitgave *Chemie overal* ten beste worden gegeven over geneesmiddelen. Over reguliere geneesmiddelen wordt kritisch gesproken met aandacht voor bijwerkingen en giftigheid, terwijl aansluitend de loftrumpet wordt gestoken over de homeopathie en de kruidengeneeskunde. Bij leerlingen, die later een exacte studierichting gaan volgen, worden deze misverstanden wel weggecorrigeerd, maar gaat de VWO-er vervolgens rechten, politicologie of een geesteswetenschap studeren dan kan die 'tiernermisleiding', zoals Piet Borst het ooit noemde, soms levenslange gevolgen hebben. En juristen bijvoorbeeld – deze juryvoorzitter zegt het in dit gezelschap niet zonder schroom – bereiken in onze samenleving vaak zeer hoge

en machtige posities. Alleen omdat er een nog serieuzer kandidaat is, ontsnapt EPN aan de Kackadorisprijs van dit jaar.

Want die prijs gaat dit jaar afgetekend naar **Triodos Bank** en haar onderdeel de *Triodos Foundation*. Zoals u in de toelichting op de nominaties reeds heeft kunnen lezen, gaat er veel subsidiegeld naar alternatieve geneeswijzen, zogenaamd omdat de bank duurzaamheid hoog in het vaandel heeft staan. Met haar uitgekende en succesvolle PR heeft de bank haar antroposofische identiteit geheel aan het zicht onttrokken en zo trekt men ook klanten, die menen met een ecologisch vooruitstrevende bank van doen te hebben. In de subsidiepraktijk van de *Triodos Foundation* gaat opvallend veel geld naar antroposofische instituties, als huisartsenpraktijken, het lectoraat antroposofische gezondheidszorg te Leiden en het Louis Bolk Instituut. Buitengewoon kwalijk acht de jury echter het feit dat men ook kwakzalverij exporteert naar de Derde Wereld. Dat gebeurt in de vorm van subsidie van acupunctuurkliniekjes en vooral door sub-

sidiëring van Homeopaten zonder Grenzen, die homeopathie propageert en verspreidt in Zuid-Amerika, Kenia en Georgië. Aan halfgeletterde cursisten in Kenia wordt wijsgemaakt dat je met homeopathie ‘ongevallen, koortsen, brandwonden en hersenvliesontsteking’ kunt genezen. De epidemioloog Luc Bonneux sprak vorig jaar terecht van ‘misdadige hulp’ in een omgeving waarin adequate medische hulp vaak pas laat wordt gevonden. Naast de soms grote afstanden tot reguliere medische hulp en het geloof in traditionele geneeswijzen, die eerst worden beproefd, is er nu een derde oorzaak van soms levensbedreigend ‘delay’ geïntroduceerd: het geloof in homeopathie, bevorderd door rijke en natuurlijk al snel superieur geachte westerlingen. In werkelijkheid zijn dat kwakzalvende warhoofden, rijkelijk gesubsidieerd door de Triodos Bank en haar *Foundation*.

Mag ik de voorzitter van de Raad van Bestuur van de Triodos Bank verzoeken naar voren te komen voor het in ontvangst nemen van trofee en diploma? ■

Voorzitter jury reikt naar het kleinood

Bruinsma-erepenning 2010

Laudatio, uitgesproken tijdens de ledenvergadering van de VtdK op 2 oktober door voorzitter Renckens, bij de toekenning van de Gebroeders Bruinsma-erepenning 2010 aan professor Piet Borst

De Gebroeders Bruinsma-erepenning

Professor Piet Borst studeerde van 1952 tot 1958 geneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam. In 1961 promoveerde hij bij Prof. E.C. Slater cum laude op kankeronderzoek. Twee jaar later deed hij zijn artsexamen. Vervolgens werkte hij krap twee jaar aan de *New York University* bij S. Ochoa. Na terugkomst in Nederland in 1965 werd hij lector biochemie aan de Universiteit van Amsterdam en in 1969 hoogleraar moleculaire biologie.

Vanaf 1983 was hij wetenschappelijk directeur van het Nederlands Kanker Instituut (NKI) en Antoni van Leeuwenhoekziekenhuis en vanaf 1987 ook directievoorzitter. Bij zijn pensionering in 1999 trad hij af als directeur en werd hij staflid van het NKI (wat hij nog steeds is). Tevens is hij tegenwoordig lid van het Innovatieplatform. Zijn huidige onderzoek, gesubsidi-

eerd onder andere door NWO, KWF en EU, is gericht op het mechanisme van multidrugresistentie van kankercellen en op de biosynthese en functie van base J, een nieuwe DNA-base die door Borst en medewerkers ontdekt is in het DNA van parasitaire protozoën, zoals trypanosomen.

Borst was jarenlang de meest geciteerde biochemisch onderzoeker van ons land en ontving verschillende onderscheidingen, waaronder de Dr. H.P. Heinekenprijs voor biochemie en biofysica (1992). Hij is Commandeur in de Orde van de Nederlandse Leeuw, *Foreign Honorary Commander of the British Empire* (CBE) en eredoctor van de universiteiten van Leiden en Dundee (Schotland). Hij is lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, de Britse *Royal Society*, de Ame-

rikaanse *National Academy of Sciences* en de *American Academy of Arts and Sciences*. Of zijn lidmaatschap van die laatste *Academy* samenhangt met zijn cellospel of zijn wetenschappelijke prestaties dat is mij niet bekend. Meer dan dertig van zijn oud-leerlingen zijn hoogleraar geworden.

Naast zijn zeer grote wetenschappelijke prestaties geniet Borst echter ook in brede kring bekendheid als bestrijder van kwakzalverij. Toen vorig jaar de voorzitter van de Orde van medisch specialisten op bezoek was bij de medische staf van het Westfriesgasthuis, informeerde ik naar zijn houding ten opzichte van alternatieve geneeswijzen. Zonder omhaal antwoordde Van der Ham op mijn vraag: 'Ik sta op dit punt volledig achter Piet Borst!' Ik was tevreden en meer woorden hoefden daaraan niet verder vuil gemaakt worden.

Piet Borst is al sinds 1990 lid van de Vereniging tegen de Kwakzalverij en maakt sinds 2003 deel uit van de redactieraad van ons verenigingsorgaan. Zijn afkeer van kwakzalverij was in kleinere kring al lang bekend, maar hij kon daaraan pas meer ruchtbaarheid geven sinds hij in 1993 Dunning opvolgde als columnist van *NRC Handelsblad*. In die columns in de wetenschapsbijlage van genoemde krant schreef hij menigmaal met grote overtuigingskracht tegen alternatieve geneeswijzen en presenteerde zich zonder terughoudendheid als lid van onze Vereniging. Op de Wikipediapagina die aan hem gewijd is wordt aan die kant van Borsts missie ook prominent aandacht besteed. Zonder op zijn persoonlijke verdiensten af te willen dingen moet wel worden vastgesteld dat zijn afkeer van de kwakzalverij hem thuis met de paplepel is ingegeven. Tijdens zijn grote rede over de kwakzalverij op de Amsterdamse universiteitsdag van vorig jaar vermeldde hij trots de verdiensten van zijn vader, de legendarische Amsterdamse hoogleraar interne geneeskunde J.G.G. Borst, die als getuige-deskundige menige kwakzalvend arts, als o.a. kankerdomst Samuels en natuurarts Van der Upwich, zo scherp had gekritiseerd dat zij uit het ambt werden gezet door de tuchtrechter. Zijn grootvader, huisarts te Lienden, schreef in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* van 1905 al een groot stuk over de kwakzalverij en was o.a. sceptisch over de genezingen in Lourdes.

De naam van Borst als kandidaat voor de Ge-

broeders Bruinsma-erepenning is de afgelopen jaren al meermalen gevallen en het was vooral zijn openlijke lidmaatschap van onze Vereniging en zijn lidmaatschap van de redactieraad van ons mooie tijdschrift dat ons ervan weerhield hem deze prijs eerder toe te kennen.

Laureaat Borst en secretaris VtdK

Wij wilden niet te veel op de *Society of Mutual Admiration* gaan gelijken. Maar moest actief optreden binnen onze Vereniging iemand nu echt ten eeuwige dage diskwalificeren om voor een overigens meer dan verdiende prijs in aanmerking te komen? Het bestuur oordeelde uiteindelijk van niet. De verdiensten van Borst als bestrijder van kwakzalverij en misleiding in de geneeskunde zijn zo groot, dat wij dit bezwaar terzijde schoven. Ik moge eindigen met een citaat van de dit jaar overleden Amerikaanse filosoof en criticus Martin Gardner, auteur van *Fads and Fallacies in the Name of Science* en mede-oprichter van de CSICOP, die in het hoofdstuk 'Pseudoscience' in zijn bundel *The night is large* uit 1996 schreef: 'Debunking bad science should be the constant obligation of the science community, even if it takes time away from serious search or seems to be a losing battle.' Als er iemand in ons land is die aan deze helaas niet zo algemeen gevoelde verplichting heeft voldaan dan is dat wel Piet Borst geweest. Het is daarom met veel genoegen dat ik hem nu verzoek naar voren te komen om de penning en het diploma in ontvangst te nemen. ■

Symposiumverslag

E.M. van Leeuwen

*Bewijs geleverd?
Hoe oordelen consumenten, behandel-
laars, wetenschappers en rechters over
alternatieve behandelwijzen?*

Rond bovenstaand thema vond op 2 oktober 2010 een symposium plaats in het hoofdstedelijk debatcentrum Felix Meritis. De Vereniging tegen de Kwakzalverij had vier sprekers uitgenodigd, van wie twee voor de gelegenheid uit Engeland waren overgekomen. Alle vier konden rekenen op een goed gevulde zaal. De vraag, hoe onderzoek naar alternatieve therapieën beoordeeld moet worden, werd door de sprekers zowel van praktische als theoretisch kant belicht.

Ook bij deze editie werden de bezoekers weer bij de poort opgewacht door een handjevol activisten, ruim voorzien van kwakpropaganda. De ‘doctor in de naturopathie’ Michiels en zijn assistentes deelden duur uitzierend drukwerk uit dat soms glimlachend werd aangenomen, maar meestal kortaf geweigerd. Men bleef deze keer aan beide kanten beleefd, misschien omdat de zon volop scheen.

Na een welkomstwoord van voorzitter Cees Renckens, die meldde dat de geplande presentatie van het boek *Bekocht of Behandeld* van de beide Engelse sprekers Simon Singh en Edzard Ernst niet doorging, nam dagvoorzit-

ter Rien Vermeulen kort het programma van de middag door. Vervolgens was het mr. Theo Douma, juryvoorzitter van de jaarlijkse Meester Kackadorisprijs, die de winnaar van 2010 bekend maakte: Triodos Bank, die geld blijkt te sluizen naar antroposofische instellingen en kwakzalverij exporteert naar Derde-Wereldlanden (zie pagina 14). Zoals gebruikelijk meldde zich niemand om de robuust vormgegeven trofee in ontvangst te nemen¹, wat weer aanleiding gaf tot hilariteit in de zaal.

‘I’M NOT A QUACKBUSTER’

De eerste spreker was dr. Edzard Ernst, professor in ‘Complementary Medicine’ aan de Universiteit van Exeter, auteur van meer dan duizend artikelen en meer dan 40 boeken, die inmiddels 17 jaar onderzoek heeft gedaan naar alternatieve geneeswijzen. Samen met dr. Simon Singh, de volgende spreker, publiceerde hij in 2008 het boek *Trick or Treatment: The undeniable facts about alternative medicine*, waarvan de Nederlandse vertaling in september gelanceerd werd. Met behulp van een PowerPointpresentatie ging Ernst in op enkele kernvragen en uitkomsten van zijn langlopende onderzoeksproject.

Naturopaat of sociopaat?

Edzard Ernst

Trick or Treatment was geschreven, zo opende hij zijn verhaal, omdat er voor de leek helemaal niets leesbaars te vinden was op het gebied van onderzoek naar alternatieve geneeswijzen – de vele onderzoeken die in Engeland waren verricht bleven grotendeels binnen de muren van instituties en academies. Strikte wetenschappelijke criteria liggen ten grondslag aan al zijn werk, zoals uit het boek maar ook uit zijn voordracht zal blijken. De kernvraag wat de definitie is van alternatieve therapie, kan alleen genuanceerd en uit de dagelijkse praktijk worden beantwoord, stelde Ernst; afhankelijk dus van de vraagsteller. Zo zal de arts antwoorden ‘de zorg die mijn patiënt voor me verzwijgt’ en de patiënt ‘de zorg waarover ik mijn dokter niets kan vertellen’. Iedereen leeft dus in de eigen werkelijkheid als het op definiëren aankomt. Vanuit het onderzoeksveld zag Ernst vele uiteenlopende typen en soorten van alternatieve praktijken, die meestal niets met elkaar te maken hadden. Gemeenschappelijke kenmerken zijn wel het werken met kreten als ‘holisme’ en ‘energie’, ‘natuurlijk’ en ‘veilig’. Verder boogt men op de individualistische therapeutische aanpak, de ‘zelfhelendheid’ van het lichaam, de lange tradities van overlevering en het feit dat vanuit privé-praktijken wordt gewerkt.

In zijn onderzoek naar alternatieve therapieën worden dezelfde maatstaven aangelegd als in onderzoek naar reguliere geneeswijzen, benadrukte Ernst, zoals zoveel mogelijk dubbelblindtesten. In de praktijk blijkt dit uitgangspunt soms moeilijk hard te maken, omdat bij fysieke therapieën moeilijk dubbelblind getest kan worden. In totaal heeft hij slechts 50 testen kunnen doen, die al met al erg kostbaar waren. Waar Ernst zich aan heeft gestoord is dat hij in de Engelse media als ‘quackbuster’ is weggezet, vanwege de vele negatieve resultaten van zijn onderzoek: hij noemde een lange lijst van therapieën met geen enkel bewezen nut, zoals ‘Bach bloesemtherapie’, homeopathie, spiritual healing en magneettherapie. Hij vond het daar-

om bijzonder dat hij toch enig positief resultaat kon melden, namelijk dat acupunctuur kan helpen bij pijnverlichting van osteoarthritis en sint-janskruid bij verlichting van depressies – bij dit punt aangekomen vertoonde de Powerpoint het blijde gelaat van Prins Charles, die bij elk symposium van de VtdK wel een keer in beeld komt als minderbegaafde koninklijke begunstiger van kwakpraktijken. Hoe komt het dat alternatieve behandelingen voor velen toch resultaat lijken op te leveren? Ernst noemde een groot aantal misleidende factoren: het natuurlijke verloop van ziekten, de regressie naar gemiddelden, het placebo-effect, het Hawthorne-effect (het effect van geobserveerd worden), de therapeutische relatie op zich en patronen van sociale wenselijkheid in deze relatie, en tenslotte het samenspel van al deze factoren. Ernst ging wat betreft het placebo-effect in op de vraag wat er zo slecht is aan placebo’s. Hij noemde de ethische factor (het inherente bedrog), de onbetrouwbaarheid, de niet-veiligheid, en misschien wel het belangrijkste, namelijk dat een placebo niet nodig is voor een placebo-effect. Samenvattend stelde Ernst dat hoewel het een lollige klus lijkt, het onderzoeken en testen van alternatieve praktijken, er ook griezelige kanten zitten aan het karwei om het kaf van het koren te scheiden. Helaas lichtte hij deze omineuze slotopmerking niet verder toe.

‘FREE SPEECH IS NOT FOR SALE!’

Als tweede spreker verscheen dr. Simon Singh, natuurkundige, wetenschapsjournalist en coauteur van *Trick or Treatment*, enigszins geagiteerd door het feit dat hij zojuist vader was geworden en daarom snel weer huiswaarts moest keren.

Zijn Powerpointpresentatie had geheel betrekking op een uit de hand gelopen geval van vervolging wegens smaad, nadat hij een artikel had gepubliceerd in *The Guardian* over chiropraxie. Singh verbaasde zich al langere tijd over de totale vaagheid van de claims van de alternatieven. Dat was voor hem de reden om in 2008 *Trick or Treatment* (mede) te publiceren. In hetzelfde jaar schreef hij het bewuste krantenartikel, waarin hij genuanceerd uiteenzette dat chiropraxie soms wél iets kon helpen, zoals bij lage rugpijn, maar dat de genezingsclaims bij ziekten zoals astma, kolieken en oorinfecties

onzinnig waren. Het idee dat alle kwalen terug te brengen zijn tot een ‘blockage in the spine’ werd door Singh kortom als onjuist neergezet. Ondertussen wordt 50% van de chiropraxiebehandelingen in Engeland ingezet niet voor rugklachten, maar voor overige ziekten – er was dus een flink professioneel belang in het spel. Na publicatie van het stuk kreeg Singh daarom een proces wegens smaad aan zijn broek, aangespannen door de Britse organisatie van chiropractoren BCA. *The Guardian* ondernam verschillende pogingen om de BCA te pacificeren, zoals ruimte voor een tegenpublicatie, maar daar werd niet op ingegaan. Singh bekende dat hij bang begon te worden, want in Engeland ligt de bewijslast geheel bij de vermeende pleger van smaad. Als Singh onder de aanklacht uit wou, vond de BCA, moest hij zijn excuus aanbieden, hetgeen Singh weigerde. In plaats daarvan ging de natuurkundige op zoek naar een goede advocaat, want de *libel* wetgeving in Engeland is, nogmaals, extreem ongunstig voor de vervolgte en proceskosten lopen vaak op tot in de tonnen. Het preliminaire proces, over de betekenis van de gebruikte termen zoals ‘crooked’ en ‘dishonest’, vond plaats in mei 2009. Het zag er toen niet veelbelovend uit: het leek een langdurige en zeer kostbare exercitie te worden.

Simon Singh

Pas bij de derde zitting, in april 2010, had hij succes: de BCA liet de aanklacht vallen. Toch was er al door beide zijden zo’n 1 miljoen euro opgemaakt aan procederen, en hoewel hij zijn proceskosten vergoed kreeg, heeft de zaak hem 50.000 euro gekost. Singh liet echter weten dat de kwestie ook veel goeds heeft opgeleverd: vele discussies in de pers en andere media over de waarde van chiropraxie, evenals aandacht in wetenschappelijke tijdschriften. Veel minder mensen geloven nu dat chiropraxie waardevol is bij ziekte in het algemeen. Bovendien is het

kritische stokje opgepakt door Chris French van de *Sceptic Society*, die via blogs mensen opriep klachten te deponeren bij de ReclameCodecommissie over misleidende chiropraxiewebsites. Met enorm succes: in plaats van 20 klachten hierover per jaar kwamen er 600 klachten in één maand. Verder noemde Singh dat de smaadwetgeving waarschijnlijk herzien gaat worden, na aanmerkingen van de Verenigde Naties over alle negatieve bijeffecten van ‘Shut-up town’, zoals smaadhoofdstad Londen in juristenkringen is gaan heten (omdat alleen in Londen wereldwijde *libel claims* kunnen worden ingediend door zogenaamde *libel tourists*). ‘Free speech is not for sale!’, zo eindigde Singh zijn bijdrage aan de middag.

In de eerste vragenronde concentreerde de aandacht zich vooral op de enkele positieve kwakresultaten die Ernst noemde. Kritische vragenstellers geloofden hem niet of vonden het verdacht dat deze resultaten allemaal met pijnbeleving te maken hadden en trokken daarom de gevolgde onderzoeksmethodiek in twijfel. Is pijn wel te objectiveren? Ter plekke werden prompt tal van onderzoekssuggesties aangedragen.

‘SOMS KAN ONZIN KRITIEK WEERSTAAN’

Na de pauze, waarin de naturopaat Michiels onverminderd boekjes bleef uitdelen, maakte Jaap van Heerden zijn opwachting.

Hij is hoogleraar psychologie aan de Universiteit van Maastricht en schrijver van talrijke essays. Zijn bijdrage stond in het teken van de problematische communicatie met magisch denkenden en kwakzalvers.

Van Heerden stak van wal met een exposé over zijn eigen vakgebied, de psychologie, die immers ook te maken heeft met een aanzienlijke input van wat hij noemt ‘pseudo-psychologie’: de zelfhulpboeken over bijvoorbeeld ‘het leren invoelen van het universum’. De relatie tussen beide stromingen is er een van aantrekken en afstoten: de esoterie beschuldigt de mainstream-psychologie daarbij meestal van rigiditeit en angst. Helaas, vond Van Heerden, zijn zin en onzin ook in psychologische claims moeilijk van elkaar te onderscheiden, de criteria zijn niet solide: te vaag of juist te streng. Hoewel het logisch positivisme in de buurt komt

Jaap van Heerden

van een zinvolle toetsing van de werkelijkheid, biedt het toch geen sluitend bewijs. Dat beweringen moeten worden kunnen geverifieerd lijkt een eerste vereiste bij onderzoek. Toch levert dat ook niet alles op. Zo kan de voor de hand liggende bewering 'wij leven maar eens' niet geverifieerd worden. Moet de metafysica wel helemaal geëlimineerd worden uit de wetenschap? Is dat überhaupt mogelijk? Nee, vond Van Heerden, om zichzelf opnieuw de vraag te stellen: hoe moet je over onzin nadenken? Aan de bewijsvoering moeten zo hoog mogelijke eisen worden gesteld en een zeer kritische onderzoeksmentaliteit is van cruciaal belang. En dan nog: onzin kan soms kritiek weerstaan, zoals in het geval van Paracelsus. Van Heerden noemde als mooi voorbeeld de reïncarnatietherapie, die door de ervaring van herbeleving tot goede resultaten schijnt te leiden: je zou hier kunnen spreken van psychoanalyse voor de arme man. Maar de reïncarnatietherapie is daarbij ook nog visionair, moedig en riskant. De wetenschap kent geen verbod op fantasie tenslotte, en van controverses gaat de zaak alleen maar vooruit. Van Heerden bekende dat hij tegen het idee van reïncarnatie was, maar dat eigenlijk ergens wel jammer vond. De intellectuele problemen die acceptatie van reïncarnatie zou geven zijn echter onacceptabel, net zoals de onbeschaamde toe-eigening van andermans (historische) leed, die nogal eens in deze therapeutische setting plaatsvindt.

Kenmerkend voor de pseudo-wetenschap vond Van Heerden dat er nooit een verschuiving van de kennisproductie plaatsvindt. Daarvoor in de plaats is er een constant aanhoudende verongelijkheid, samengevat in het verwijt: de arrogante wetenschap durft niet buiten de rationaliteit te treden. Toenadering tussen de twee grootheden ziet Van Heerden als onmogelijk, alleen al omdat toeval niet bestaat in de redeneerwijze van de pseudo-wetenschappers en omdat

zelfkritiek ook niet bij deze lieden bestaat. Zijn eigen ervaringen met de pseudo-beoefenaren tenslotte waren zonder uitzondering beklemmend en naargeestig, want hij ervoer nimmer enige vorm van intellectuele verwantschap.

'RECHTERS LOPEN ACHTER IN DE WAARDERING VAN TIJDSVERSCHIJNSELEN'

Als laatste spreker trad mr. Serge Vlaar aan, die de VtdK meermalen heeft bijgestaan in rechtszaken tegen kwakzalvers. Zijn betoog ging in op het spanningsveld tussen wetenschappelijke en juridische bewijsvoering.

Waarom gaat het zo vaak mis bij de waardering door rechters van wetenschappelijke bewijsvoering? Vlaar noemde spraakverwarring als belangrijke factor is de miscommunicatie. Het potjeslatijn van juristen is veel groter dan van medici en feitenreconstructies leiden vaak tot spraakverwarring. Ondertussen zijn juristen volledig afhankelijk van feitenreconstructies. Gelukkig komen de jurisprudentie en wetgeving wel steeds nader tot elkaar, want ook de werking van het tuchtrecht is beperkt. Helaas is in de Wet BIG geen duidelijke terminologie gekozen, waardoor een kennisvoorsprong bij de behandelaar ontstaat, die vervolgens voor wankeelmoedigheid bij de jurist zorgt. De Wet BIG leidt niet tot strafvervolgning en verzekeraars blijken kwakreizen naar Londen te vergoeden. Hoe moeten rechters dan weten wanneer van kwakzalverij sprake is? De bewijslast van de Wet BIG is te zwaar, daarom wordt door juristen liever voor de mogelijkheden van het Wetboek van Strafrecht gekozen, maar in de praktijk is dit een niet-effectieve weg. Op papier lijken de mogelijkheden om kwakkers aan te pakken goed, de werkelijkheid is volstrekt anders. De wetgever is bang en slecht bezig en het burgerlijk recht biedt ook weinig soelaas. Daarbij komt dat rechters groot tijdgebrek hebben, wat

Serge Vlaar

tot kwaliteitsverlies leidt, zeker bij ingewikkelde zaken waarin feiten van meningen moeten worden onderscheiden. Het zijn de kwakbestrijders die de feiten moeten aandragen waaruit blijkt dat valsheid en bedrog in het spel zijn. Dat is moeilijk, want het rechterlijk oordeel luidt al gauw dat 'niet bewezen geacht kan worden dat eisers beweringen kloppen'. Rechters zijn in het algemeen achtergebleven in de waardering van tijdsverschijnselen. Vlaar stond op het standpunt dat de rechter pas vorderingen kan maken op het gebied van de kwakrechtspraak als de wetgever zich duidelijk op dit gebied uitspreekt.

Bestuurslid De Jong in debat

In de vragenronde kwam onder meer de vraag naar voren waarom 'misleiding' geen criterium kan zijn in de beoordeling van kwakclaims.

Noot

1 De hieronder in extenso weergegeven reactie van Dirk van Roest van de afdeling Informatie en Advies van Triodos Bank spreekt voor zich:

De Meester Kackadorisprijs is onlangs toegekend aan Triodos Bank. De toekenning van deze prijs heeft Triodos Bank voor kennisgeving aangenomen. Dit heeft Triodos Bank besloten omdat de vereniging die deze prijs uitreikt niet de moeite heeft genomen haar waarnemingen te toetsen door daarover met de bank in gesprek te treden. Zolang de Inspectie voor de Gezondheidszorg, die door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is belast met het toezicht op de kwaliteit van de gezondheidszorg in Nederland, geen kanttekeningen plaatst bij door Triodos Bank gefinancierde projecten in de gezondheidszorg, ziet de bank dan ook geen enkele aanleiding om deze niet te financieren. Triodos Bank financiert diverse initiatieven op het vlak van zorg en welzijn. Dit gebeurt vanuit de overtuiging dat mensen een eigen, vrije keuze moeten kunnen maken ten aanzien van de verschillende opvattingen die er over

Vlaar en symposiumvoorzitter Vermeulen

Volgens Vlaar was deze norm alleen van toepassing bij oneerlijke handelspraktijken. Even onmogelijk was het volgens hem om de claims van homeopaten te verbieden, want de homeopathie is nog niet op de 'zwarte lijst' gezet. Na de gezamenlijke behandeling van de noodkreet van een verloskundige die door een patiënte ernstig werd verweten haar niet tijdig naar kwakzalvers te hebben doorverwezen (!), sloot Vermeulen het symposium af met een uitnodiging voor een drankje in de bar van Felix Meritis, waar bleek dat de zon tijdens het symposium had plaatsgemaakt voor donkere wolken en regenvlagen. Michiels, zijn dames en hun boekjes waren nergens meer te bespeuren. ■

*Mevrouw dr. mr. E.M. van Leeuwen,
cultureel antropologe en juriste,
is publiciste*

gezondheidszorg bestaan. De Vereniging tegen de Kwakzalverij hanteert als belangrijkste bezwaar tegen andere behandelmethoden dan die van de reguliere geneeskunde dat de werkzaamheid van hun behandelingen niet wetenschappelijk is aangetoond, en dat de onderliggende hypothesen dus onzinnig zijn. We realiseren ons dat er in de samenleving verschillende visies zijn op de gezondheidszorg, en dat mogelijk niet iedereen zich zal kunnen vinden in de opvattingen van de ander. In dit licht respecteren we ook het standpunt van de Vereniging tegen de Kwakzalverij. Om een eenzijdig beeld te voorkomen, willen wij benadrukken dat Triodos Bank geen specifieke voorkeuren heeft voor de alternatieve dan wel reguliere gezondheidszorg. We financieren dan ook een keur aan initiatieven, van dierproefvrije geneesmiddelen tot kleinschalige particuliere ouderenzorg, van accupunctuur tot traditionele geneeskunst. Uitgangspunt is dat deze initiatieven bijdragen aan levenskwaliteit; de vraag vanuit welke opvatting over gezondheidszorg hieraan kan worden bijgedragen, is daarbij van ondergeschikt belang.

De mening van medisch studenten over alternatieve behandelwijzen

Frits van Dam en Martin Muller

Een onderzoek onder studenten die reageerden op een oproep van de Vereniging tegen de Kwakzalverij (VtdK) op www.geneeskundestudent.nl

Begin 2010 peilde de VtdK de mening van medisch studenten over alternatieve behandelwijzen (AB). Hierbij werd gebruik gemaakt van de website www.geneeskundestudent.nl, een website waar ruim 11.000 studenten (inclusief aio's en agnio's) zich hebben ingeschreven. De VtdK publiceert iedere maand op deze website een column en een gevalsbeschrijving over alternatieve behandelwijzen.

De VtdK heeft dit initiatief ontwikkeld omdat zij het gevoel heeft dat zij met de gangbare middelen de medisch studenten vrijwel niet bereikt. Deze slechte bereikbaarheid blijkt onder meer uit het feit dat slechts twee procent (dat percentage gold in de tijd dat deze enquête werd gehouden, nu is dat vijf procent, *red.*) van de 2100 leden van de VtdK student is. Kennis over AB is belangrijk voor artsen omdat keer op keer uit onderzoek blijkt dat veel patiënten er op enig moment gebruik van maken. Ongeveer zes procent van de bevolking loopt bij een alternatieve arts, maar een veel groter percentage, naar schatting ongeveer 40%, maakt op eigen initiatief gebruik van alternatieve middeltjes. Dat wil zeggen middeltjes waarvan niet is aangetoond dat ze werkzaam zijn. Daar kunnen ook toekomstige artsen niet aan voorbijgaan. In onze enquête onder de

medisch studenten lag het accent op hun opvattingen over AB. Het idee was dat wij onze artikelen op de studentenwebsite konden afstellen op de hiaten in de kennis over AB en op basis daarvan bruikbaar onderwijsmateriaal zouden kunnen ontwikkelen. Het is verder de bedoeling de enquête na een jaar te herhalen, zodat wij enige toets hebben of onze pogingen om de studenten bij te spijkeren over AB succesvol was.

DE ENQUÊTE

We legden de studenten 26 stellingen voor met vragen als: 'het onwetende publiek is een makkelijke prooi voor kwakzalvers' en 'alternatieve behandelwijzen moeten vergoed worden in het basispakket van de ziektekostenverzekeraars'. Er kon geantwoord worden op een vijfpuntschaal lopend van: 'helemaal mee eens' tot 'helemaal mee oneens'. Daarnaast werd gevraagd naar de hun bekendheid met een 18 tal alternatieve behandelwijzen. De enquête werd uitdrukkelijk aangekondigd als een onderzoek van de VtdK. Om deelname te stimuleren werd een drietal prijzen verloot. Een procedure die de webmasters van de betrokken website hanteren als zij de studenten willen stimuleren om aan een enquête mee te doen.

WIE REAGEERDEN OP DE ENQUÊTE?

In totaal reageerden 621 studenten op de enquête; 65 studenten vulden de enquête onvolledig in en zij worden daarom verder buiten beschouwing gelaten. Van de geënquêteerden was 72% vrouw. Van het totale bestand van studenten die zich hebben ingeschreven bij deze site is 67% vrouw. Van de respondenten was 59% procent al wat verder gevorderd in de studie (coassistent, AIO, AGNIO of promovendus). Opvallend is dat ruim 10% van de respondenten aangaf zich na het artsexamen te willen bekwamen in AB, zoals homeopathie of acupunctuur. Ruim een kwart van de studenten maakte wel eens gebruik van AB zoals acupunctuur, homeopathie of manuele geneeskunde en ruim 37% slikte zo nu en dan voedingssupplementen.

MOET ER IN DE OPLEIDING VOORLICHTING GEGEVEN WORDEN OVER DE WERKZAAMHEID EN RISICO'S VAN AB?

Voorlichting over AB ontbreekt vrijwel geheel in de curricula. Studenten hebben hier echter wel behoefte aan, want 95% is het eens met bovenstaande stelling, en in het verlengde daarvan geeft 93% aan het belangrijk te vinden om te weten wat patiënten er toe brengt AB te gebruiken.

ALTERNATIEVE BEHANDELWIJZEN EN ONDERZOEK

Een veel gehoord verweer van alternatieve therapeuten is dat hun critici maar zelf moeten bewijzen dat AB niet werkzaam zijn. Iets minder dan tweederde van de studenten vindt dat het aan de aanbieders van alternatieve behandelaar is om te bewijzen dat hun behandeling werkt en veilig is. Ook in de stelling 'wie geneest heeft gelijk, onderzoek is van secundair belang', een veel gehoorde tegenwerping van alternatieve genezers kon maar een kleine minderheid zich vinden, slechts 17% was het daar mee eens. De stelling van critici dat AB het beste beschouwd kunnen worden als placebobebehandelingen kon daarentegen slechts rekenen op instemming van

35% van de respondenten. 49% denkt dat AB een meerwaarde heeft boven een placebobebehandeling.

MOETEN AB VERGOED WORDEN IN HET BASISPAKKET VAN DE ZIEKTEKOSTENVERZEKERAARS?

Volgens de wet mogen slechts die behandelingen in het basispakket worden opgenomen waarvan de werkzaamheid en de veiligheid vaststaan. Iets meer dan de helft van de studenten is het hier mee eens; 23% vindt dat ze wel opgenomen moeten worden en 22% weet het niet.

EEN VOLWAARDIGE PLAATS VOOR ALTERNATIEVE BEHANDELWIJZEN IN DE GEZONDHEIDSZORG.

De overgrote meerderheid van de studenten (79%) is het eens met de stelling van de KNMG over AB, die onder meer inhoudt dat alleen onder strenge voorwaarden een arts een niet-reguliere behandeling mag aanbieden. Slechts 11% wijst het KNMG standpunt af en eveneens 11% weet het niet. 38% echter is van mening dat AB een volwaardige plaats moeten krijgen in de gezondheidszorg, of ze *evidence based* zijn doet er volgens hen niet zo veel toe

Overigens is 37% van de studenten van mening dat er ook in de reguliere geneeskunde vaak sprake is van kwakzalverij. 30% heeft geen mening over de vraag of binnen de reguliere geneeskunde kwakzalverij wordt bedreven. Verder is 30% van de studenten het eens met de stelling dat zolang de reguliere geneeskunde nog bijveel ziekten tekortschiet, kwakzalverbestrijders zich wel wat bescheidener mogen opstellen; 39% is het hier mee oneens.

WAT WORDT GEDAAN ALS IEMAND IN DE OMGEVING GEBRUIK MAAKT VAN AB?

Als iemand in de vrienden- of kennissenkring gebruik maakt van AB wijst slechts een derde van de studenten er op dat nooit bewezen is dat ze werkzaam zijn. Overigens wordt men niet weerhouden door het feit dat men geen ruzie wil, slechts 13,2% houdt zijn mond om de lieve vrede te bewaren.

RISICO'S VAN AB

77% van de studenten is het eens met de stelling dat zolang mensen hun gezondheid maar niet in gevaar brengen, er niets is tegen het gebruik van AB. Wel vindt 72% dat ernstig zieke mensen beschermd moeten worden tegen kwakzalvers. 65% vindt AB aan kankerpatiënten valse hoop geven.

BESCHERMING VAN DE BURGER EN HET OPTREDEN VAN DE OVERHEID EN DE VTDK

Niet minder dan 87% van de studenten is van mening dat het onwetende publiek een makkelijke prooi is voor kwakzalvers. Ter bescherming van de burger lijkt het 79% een goed idee als er een overheidsregister voor alternatieve behandelaars komt. 49% is het echter niet eens met de stelling dat de overheid harder moet optreden tegen kwakzalvers, 30% heeft geen mening en 23% denkt dat een harder optreden van de overheid wenselijk is. In dit verband is het interessant om te bezien of er volgens de studenten een taak ligt voor de VtdK. 45% vindt dat de VtdK eigenlijk dingen doet die bij de overheid en in het bijzonder bij de Geneeskundige Inspectie thuishoren, 42% heeft hier geen mening over.

WAT VINDEN DE STUDENTEN VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ?

Iets minder dan een kwart vindt de VtdK te radicaal in haar veroordeling van kwakzalverij, 29% heeft geen moeite met de 'toon' van de VtdK en het hoogste grootste percentage (39%) heeft geen mening over de wijze waarop de VtdK kwakzalvers aanpakt. Kennelijk weten zij niet wat de VtdK doet.

BESCHOUWING

De resultaten van deze enquête moeten voorzichtig geïnterpreteerd worden. Net als met iedere internet-enquête heeft de onderzoeker geen enkele invloed op de selectie van de deelnemers. Zijn het de studenten die sterk voor of juist tegen AB zijn, die deelgenomen hebben aan de enquête? We weten het niet.

Met al deze slagen om de arm kunnen de volgende conclusies getrokken worden.

Veel studenten maken op enig moment gebruik van alternatieve behandelwijzen, ongeveer een kwart maakt gebruik of heeft op enig moment gebruik gemaakt van acupunctuur of homeopathie en meer dan 40% slikt voedingssupplementen. Studenten lijken daarmee niet wezenlijk af te wijken van de doorsnee bevolking. Het geeft te denken dat zoveel studenten, die toch een opleiding krijgen in een exacte wetenschap, ondanks deze kennis gebruik maken van onwerkzame behandelingen. Alleen deze misvatting duidt er op dat er in het curriculum meer aandacht besteed moet worden aan de achtergrond van alternatieve behandelwijzen.

De meerderheid van de studenten is van mening dat de bewijslast voor de effectiviteit van AB ligt bij de aanbieders en niet bij degenen die kritiek hebben op alternatieve behandelingen. Vrijwel alle studenten zijn het eens met de KNMG dat AB slechts onder strenge voorwaarden mogen worden toegepast door reguliere artsen. Iets minder dan een kwart vindt dat AB in het basispakket thuishoren. En tenslotte vindt bijna 90% van de studenten dat het onwetende publiek een te makkelijke prooi is voor kwakzalvers. Ter bescherming van de burger vindt een overgrote meerderheid dat hiervoor een door de overheid gecontroleerd register nodig is. Een opvatting waar de VtdK anders over denkt.

Een belangrijke conclusie is dat vrijwel alle respondenten van mening zijn dat er in de opleiding onderwijs gegeven moet worden over de effecten en gevaren van AB. De VtdK zou daaraan willen toevoegen dat ook de motieven van patiënten een onderwerp is dat aan de orde moet komen in een dergelijk onderwijsprogramma. De VtdK zou graag het materiaal leveren voor deze toevoeging aan het onderwijsprogramma. ■

Noten

- 1 In dit verslag wordt gebruik gemaakt van de term 'alternatieve behandelwijzen (AB)' alhoewel de term 'niet-reguliere' behandelwijzen zoals die door het KNMG gebezigd wordt mogelijk correcter is.
- 2 <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/350100001.pdf> voor deze toevoeging aan het onderwijsprogramma.

Martin Muller is senior methodoloog bij Motivation International research and strategy.

Kruiden en planten zij weten van wanten

Sophie J. M. Josephus Jitta

Eindelijk ben ik ertoe gekomen om iets te schrijven over mijn verzameling advertenties voor ‘natuurlijke’ middelen die pretenderen het lichamenlijk welzijn van de mens te bevorderen. Ik heb ze ruwweg tussen 1999 en 2009 uitgeknipt of door leden van de VtdK opgestuurd gekregen. Ze zijn afkomstig uit kranten en uit bladen als *Privé* en *Weekend*.

Het gaat om advertenties voor pillen of capsules die zijn vervaardigd met behulp van extracten uit planten, fruit en/of kruiden waaraan vaak vitamines, mineralen, voedingssupplementen dan wel antioxidanten zijn toegevoegd. Deze middelen zijn zonder meer gezondheidsbevorderend, niet altijd voor de gehele mens maar toch minimaal voor een van zijn onderdelen. Slechts één advertentie betreft een andere wijze van toediening: pleisters. Ik kom later uitgebreid erop terug.

De advertenties die ik voor dit stukje onder de loep heb genomen, vertonen een aantal kenmerken van de kwakadvertenties voor afslankproducten, zoals de foto en de getuigenis (zie *NTtdK* 3/4; 2003). De foto toont of een gelukkige klant of een dankzij het middel toefit ogend persoon, maar ook wel eens de plant die de werkzame stoffen voor het aanbevolen product heeft geleverd (bijvoorbeeld hop voor het middel Nachtrust, *Privé*, 2006). De getuigenis komt van een meestal met naam en toenaam genoemde tevreden gebruiker. Wetenschappelijk aandoende termen worden ook nu niet geschuwd en net als bij de afvalreclame is de naam van het product vaak suggestief, bijvoorbeeld *Primafit* (*ANBO-vizier*, 1999) en *Prosta*

Totaal (*Provinciale Zeeuwse Courant*, 2006). Kwam het woord natuurlijk in de afslankreclames vaaak voor, in deze advertenties zien we het altijd.

Verschillen zijn er ook. Zo zijn de begeleidende teksten vaak iets korter en ‘zakelijker’. Het beoogde koperspubliek is van middelbare leeftijd of ouder en bestaat niet langer uit alleen vrouwen, getuige onder andere de advertenties voor prostaatmiddelen die, als u mij deze anatomisch niet geheel verantwoorde woordspeling wilt vergeven, pretenderen de jongeheer van de oudere heer te verzorgen. Verder valt op dat er veel minder wordt geschermd met ‘Uit (wetenschappelijk) onderzoek blijkt’. Het Nederlands dat in zoveel afvalreclame kreupel of onbeholpen was, is in de nu bestudeerde categorie advertenties meestal correct. Het grootste verschil ten opzichte van de afslankadvertenties is toch wel de hoeveelheid medische claims. Vaak zijn ze in stellige en soms in wat minder stellige bewoordingen verpakt, maar ze zijn omnipresent. Slechts een enkele fabrikant voegt voor de veiligheid ‘kan’ aan de tekst toe. Tot de categorie ‘minder stellig’ behoren de talloze advertenties die de woorden helpen of ondersteunen in hun tekst gebruiken. Ter illustratie: ‘Kaneel DM2 helpt goed bij diabetes type 2, omdat deze

stof de opname van glucose in de spieren stimuleert, met alle gunstige gevolgen voor de glucosespiegel en voor de hoeveelheid energie van de gebruiker van dien' (*Weekend*, 2006) of 'De cranberry's in Cran Combi ondersteunen de natuurlijke zuurgraad van urine en helpen de blaas schoon te houden. Het middel ondersteunt ook de nierfunctie, terwijl de ingrediënten propolis en mierikswortel het natuurlijke afweersysteem bevorderen' (*PZC*, 2004).

In de advertenties in mijn verzameling gaat de meeste aandacht uit naar de prostaat, gevolgd door de blaas en het bewegingsapparaat, terwijl ook de menopauzerende dames niet worden overgeslagen. Daarnaast worden er middelen aanbevolen ter verbetering van de weerstand dan wel het immuunsysteem, voor ondersteuning van de lever, voor een betere bloedsomloop in de benen en voor verlaging van het cholesterolgehalte. Er is zelfs een advertentie bij voor een natuurlijk product tegen migraine (moederkruid met gember). In dit gezelschap had een advertentie voor beter zicht na en vooral door het nuttigen van wortelen hoge ogen kunnen gooien maar, helaas voor de liefhebber van fabeltjes, hij ontbreekt.

Zoals gezegd zijn de wervende teksten van de advertenties in vergelijking met die voor de afslankproducten zakelijker. Een voorbeeld: Na de kop 'Sambucol: de natuurlijke weerstandsverhoger uit Israël' volgt: 'Rillerige winters? U kunt ertegen met Sambucol, een natuurlijk voedingssupplement op basis van vlierbessen. Sambucol bevat Antivirin, een krachtig extract uit de zwarte vlierbes met een weerstandsverhogende invloed. Bovendien versnelt Sambucol het herstel na ziekte. Start vandaag nog een kuur en het hele gezin is deze winter goed gewapend tegen kou, wind en regen!' De advertentie belooft verder de koper van het middel een kinderboek, vermeldt enige verkooppunten, geeft een telefoonnummer en vermeldt de site (*Reformatorisch Dagblad*, 2003).

Slechts weinig advertenties doen het zonder uitleg van de werking van het aangeprezen middel. Als voorbeeld noem ik Natural Estrogen (*Weekend*, 1999), waarvan naast de prijs alleen wordt vermeld dat 'al honderdduizenden vrouwen in de overgang' het gebruiken.

Welke planten, fruit- of kruidenextracten, al dan niet versterkt met vitaminen, mineralen of voedingssupplementen worden nu aanbevo-

len voor welk onderdeel van het menselijk lichaam? Ik maak noodgedwongen een keus en neem daarbij de medische claims en de spelling over. Muizedoorn, paardekastanje en boekweit maken bloedvaten elastisch en zorgen voor een goede bloedcirculatie in de benen. Van fenegriek en dwergpalmbes groeit het haar, evenals van rosmarijn tezamen met jeneverbes en de etherische olie cananga (heel- of halfkaalhoofdigen: aan de slik!). Mariadistel in combinatie met onder andere stinkende gouwe, artisjok en vitamine B12 helpt de lever bij 'de reiniging van het lichaam van alcohol, rook, teer, medicijnen en conserveringsmiddelen'. Het extract van verse tomaten zorgt voor een goede nachtrust en werkt bovendien preventief bij ouderdomsverschijnselen. Het in de vorm van een rode pil op de markt gebrachte middel melatomatine noemen, getuigt mijns inziens van frisse handelsgeest. Voor oudere dames is er weer hoop: rimpels verdwijnen als sneeuw voor de zon met een combinatie van kiwi, meloen, ananas, banaan en ginkgo biloba. Het gaan hangen van hun borsten wordt bestreden door hop met granen en de borsten worden er ook nog eens rond van. Daar zullen de cosmetische handwerkers (< Grieks cheir = hand + ergein = werken -> chirurg) niet blij mee zijn, vrees ik. De conditie van de prostaat gaat erop vooruit na inname van onder meer druivenpitten, ginseng, wilgenroosje, dwergpalmzaden aangevuld met zink en lycopen. Knoflook kan onmogelijk ontbreken en dat is dan ook niet het geval. De bloedvaten worden er schoon van, het cholesterolgehalte wordt er lager door en het is ook nog eens goed voor het hart. Als ik het wel heb, dan gaat met knoflook zelfs het geheugen erop vooruit. Overigens wordt nooit vermeld waarop de magische werking van al die verschillende ingrediënten van de natuurlijke gezondheidsbevorderaars nu precies is gebaseerd. Persoonlijk zou ik eigenlijk wel willen weten waarom ik specifiek aan de chlorella-alg moet wanneer ik mijn verouderingsproces wil tegengaan en niet aan bijvoorbeeld de basilicum met vijgenblad.

De enige advertentie voor een middel dat niet moet worden ingenomen, voldoet aan een aantal kwakadvertentiekenmerken, maar is geraffineerder van opzet dan de meeste andere. Het betreft Artrodolor-pleisters, met onder andere salomonszegel, papaja, kruizemunt, ananas, zoethout en duivelsklauw (*Weekend*, 2004).

Er zijn maar liefst drie foto's afgebeeld, steeds van hetzelfde, sportief ogende, vijftigpluspaar. Op de ene foto bergwandelen mevrouw en mijnheer hand in hand en op de andere tilt hij haar liefdevol en probleemloos op. De getuigenis is ditmaal non-verbaal: op de derde foto heeft het stel de armen om elkaar heen geslagen en steekt het de duim triomfantelijk omhoog onder de opsomming van de werkzame stoffen in de pleisters. De boodschap van de drie foto's bij elkaar is duidelijk: met Artrodor ligt ook op oudere leeftijd geluk voor het oprapen, is sportbeoefening binnen bereik en is zelfs tillen pijnloos. Een ander kenmerk van kwakproducten is de goed gekozen naam. Welnu, er is niet heel veel taalgevoel voor nodig om te begrijpen dat een middel met de naam Artrodor wel zal zijn bedoeld voor pijnlijke gewrichten. Duidelijker zou overigens Anti-artrodolor, Artrodorfini of Artrodorbyebye zijn geweest.

Er is in de advertentie sprake van een internationale doorbraak in 'chronische pijnbestrijding' [sic] bij artrose, reuma of artritis, maar de begeleidende tekst vermeldt ook quasi-eerlijk dat het 100% natuurlijke en veilige Artrodor de kwaal niet voorgoed kan genezen. Daarmee wordt slim 'wel tijdelijk' gesuggereerd, gezien ook het vervolg van de advertentietekst. De pleisters kunnen wel 'het leven draaglijk ma-

ken, dankzij de kostbare plantenextracten en zeldzame essentiële olieën' [sic]. Wie denkt dat de pleisters speciaal op de pijnlijke gewrichten moeten worden geplakt, heeft het mis; dankzij de gedoseerd afgegeven heilzame en pijnstillende stoffen verrichten ze hun helende arbeid overal. Waarom het extract niet rechtstreeks op de aangedane gewrichten moet worden aangebracht, is onduidelijk. Misschien om een smeerboel te voorkomen, misschien om vroegtijdige verdamping van het goedje tegen te gaan, maar vermoedelijk is de ware gedachte achter de plakpleisters 'wat met morfine kan, kan met mijn spul ook' geweest. Hoe het ook zij, dat de advertentie een kwakmiddel betreft, blijkt misschien nog wel het meest uit de naam van de firma die het product te koop aanbiedt: XtraVita uit Klaaswaal, een oude bekende van de VtdK. Dit postorderbedrijf had destijds ook miraculeuze afslankoorbellen, afslankzolen en de 'van 200% elastische stof vervaardigde, vet wegmaserende Sauna-bermuda' in zijn assortiment.

Voor iedereen met een minimum aan gezond verstand is het onbegrijpelijk dat er nog steeds mensen zijn die in bovenstaande beloftes geloven. Dat er altijd weer fabrikanten zijn die van deze goedgelovigheid gebruik maken, is daarentegen logisch: hoe je het ook wendt of keert, handel in valse hoop is handel. ■

Baas boven baas: slikt u maar!

C.N.M. Renckens

**Gevaarlijk
allegaatje**

Een groot probleem in de gewone geneeskunde is dat veel bejaarde patiënten grote hoeveelheden medicijnen slikken, waarvan de bijwerkingen en interacties soms ongemerkt de therapeutische waarde kunnen gaan overtreffen. Een sanerende terugsnoeiing kan in dergelijke gevallen heilzaam werken. Niet-toxische tumor artsen, vroeger Moerman- of Houtsmuller-artsen geheten, laten hun patiënten vaak ook enorme hoeveelheden pillen slikken. Patiënten van Houtsmuller slikten gemakkelijk vijftientig pillen per dag of meer. Maar het kan nog erger, want een huisarts-VtdK lid nam bij een kankerpatiënt uit haar praktijk een hele plastic tas met pillen en drankjes 'in beslag', voorgeschreven en grotendeels ook te koop aangeboden door zijn alternatieve arts.

Het betrof hier in alfabetische volgorde: Aloë Vera extract 450 mg, Astamax algensupplement softgels, arsenicum album LM4, idem LM 6, idem LM 3, idem C 30, idem LM 2, Ayu-Hepatos tabletten, Carotenoid complex capsules, Cat's claw capsules, Chlorella Caps, Citroenzuurdruppels, CoQ10+ Food Complex Vcaps, Ester-C Caps, E-Volution tegen vrije radicalen, Every Man 11 tabletten, Gastrazyme tabletten, Graviola extract vegicapsules, Host Defense

capsules, druppelflacon *Intestinum crassum* D 5, Magnesium Glycinate Plus capsules, Mariadistel extract 100 mg, Natrium Muriaticum LM 1, Noni extract capsules, Pantothenic Acid capsules, Policosanol Vcaps, Phosphorus LM 2, Probiotica Super capsules, Recancostat capsules, Samento capsules 600 mg, Selenium Food Complex tabletten, druppelflacon met Stabil Oxygen, A. Vogel's *Viscum album* Ø, WOBE-MUGOSE E filmtabletten.

Wij telden 34 verschillende producten. De huisarts deelde ons mee, dat de patiënt na het staken van deze 'geneesmiddelen' zich tijdelijk wat beter voelde, maar tenslotte aan zijn kwaadaardige ziekte is overleden. De namen van de kwakzalversmiddelen zijn anders dan honderd jaar geleden, maar ze getuigen van dezelfde fantasie en marketingmethoden als toen. Stralengkastjes en kankerkussentjes zijn er niet meer bij, maar de valse hoop, de exploitatie van wanhopige mensen en de oplichting zijn in de alternatieve kankerbehandeling nog even prominent aanwezig als in die periode. Een ontnuchterende constatering. ■

Glucosamine, onzalig middel

Henk Timmerman

Op 2 juni 2010 zond ik naar aanleiding van een artikel in het *Pharmaceutisch Weekblad (PW)* (2010), 145,18) van 7 mei jl. over reuma, getiteld 'Glucosamine: placebo, medicijn of nepper' een brief aan de wetenschappelijk secretaris van de Nederlandse Vereniging voor Reumatologie, dr. R.J.E.M. Dolhain, waarin ik onder andere het volgende opmerkte: '...Een apotheker, een orthopedisch chirurg, een 'wetenschappelijk onderzoeker', een reumatoloog en een patiënt geven in heel summiere teksten hun mening (over glucosamine, *red.*). De apotheker is negatief over het product, de chirurg zegt dat ze geen aanwijzing heeft gevonden dat de claim dat glucosamine zorgt voor mooi nieuw kraakbeen waar is, de wetenschappelijk onderzoeker vindt dat het slikken van glucosamine geldverspilling is, de patiënt slikt het middel dagelijks, maar weet niet of het helpt. En de reumatoloog? Hij merkt op dat er "overtuigend bewijs (is) dat glucosamine pijnklachten vermindert bij artrose".

Daarnaast vroeg ik me af of het niet tijd werd de waarheid te zeggen over de 'werking' van glucosamine, dat merkwaardige, veel gebruikte en dure product.

De brief aan Dolhain deed ik vergezeld gaan

van een schrijven dat ik in 2006 zond naar de redactie van het *NTvG* naar aanleiding van een artikel van Lems en Bijlsma (de reumatoloog uit het bovengenoemde *PW*-artikel) in het *NTvG* (2006, 150, 11057) en waaruit hieronder enkele fragmenten volgen (de brief werd, met enkele kleine wijzigingen, gepubliceerd en is ook te lezen op de website van de *VtdK*).

'...In een recentelijk gepubliceerd onderzoek (Clegg et al., *NEJM*, 2006, 354, 795-808) blijkt dat er ernstig moet worden getwijfeld aan de werkzaamheid van glucosamine bij artrose. De voorstanders van de therapie – het product is als geneesmiddel geregistreerd, maar wordt veelal als voedingssupplement voorgeschreven – voeren aan dat het negatieve resultaat van de *NEJM* studie is veroorzaakt doordat de onderzoekers het chloride van glucosamine onderzochten en dat zou minder werkzaam zijn dan het overeenkomstige sulfaat. Nu komen verschillen in biologische activiteit tussen zouten wel voor, maar de verschillen zijn dan gradueel, niet zwart-wit. [...]. In het artikel van Lems en Bijlsma in dit tijdschrift (2006,150, 11057) merken de auteurs op dat een studie van Hoffer et al. (*Metabolism* 2001,50,767 70) aantoonde dat het sulfaat essentieel is voor het therapeutisch effect van glucosamine; ze besteden aan deze

opmerkelijke bevinding van Hoffer c.s. verder geen aandacht en dat is hoogst merkwaardig. Hoffer et al. laten in hun studie zien dat glucosamine zelf überhaupt geen effect heeft: "even large oral doses of the product (glucosaminesulfaat) have no effect on the serum glucosamine concentrations". Het gaat om niets minder – of is het meer? – dan sulfaationen, die een rol spelen in de *in vivo* synthese van proteoglycanen in het kraakbeen. Men onderzocht ook natriumsulfaat, maar dit zout blijkt de serumspiegel van sulfaationen niet te verhogen. Hoffer et al. toonden ook aan dat een verlaging van de sulfaatspiegel ongunstig werkt en verklaren hiermee ook de zwakke werkzaamheid van paracetamol bij artrose: bij het metabolisme van paracetamol is sulfaat nodig en daardoor verlaagt de toediening van dit analgeticum de serum sulfaatspiegel. [...] Als er bij bepaalde patiënten sprake is van een verlaagde sulfaatspiegel als oorzaak van de aandoening, iets wat eenvoudig lijkt vast te stellen, dan kunnen er maatregelen worden genomen om daar iets aan te doen. Geneesmiddelen lijken dan niet direct nodig te zijn en het glucosamine zal niet werken, tenzij het dient als carrier voor sulfaationen. Het is mij onduidelijk waarom er blijvend over glucosamine als een therapeuticum wordt gesproken. Het is ook onbegrijpelijk dat bij een geregistreerd geneesmiddel de effecten op de bloedspiegel van het veronderstelde actieve – in het geval van glucosamine het vermeende actieve – bestanddeel niet bekend zijn.'

Na publicatie van de brief in het *NTvG* liet men mij weten dat glucosamine na orale toedieningen wel zou worden opgenomen. In *GezondNU* – een weinig betrouwbaar periodiek – schrijft apotheker Van den Bemt dat er grote verschillen bestaan in de kwaliteit van glucosaminepreparaten; hij heeft het over het gehalte, niet over de werkzaamheid. (*GezondNU*, januari 2007, p. 27). Navraag bij Van den Bemt leerde mij dat in het tijdschrift *Arzneimittel Forschung* gepubliceerd zou zijn dat glucosaminesulfaat (dit zout wordt door gebruikers vaak 'beter' gevonden dan het chloride) bij de mens na orale toediening wel opgenomen zou worden (Ivo Setnikar et al, *Arzneimittel Forschung*, 2001, 51, 699- 725) In het artikel wordt inderdaad beschreven dat glucosamine een orale biologische beschikbaarheid zou hebben. Ook dit tijdschrift geldt niet als buitengewoon betrouwbaar, maar

het is toch het toppunt van ongerijmdheid dat in het betreffende verhaal enerzijds staat 'after single oral administration of 7.54 g glucosamine sulfaat... the concentration of glucosamine in all plasma samples was below the level of quantitation' en anderzijds dat de biologische beschikbaarheid werd berekend door de opname van glucosamine te meten op basis van de opname van radioactiviteit na toediening van een ¹⁴C gemerkt glucosaminesulfaat. Gemeten radioactiviteit is geen bewijs voor opname van het intacte molecuul! Merkwaardig dat serieuze wetenschappers deze verlakkerij voor lief nemen.

Ik kom opnieuw tot de conclusie dat het afwezig zijn van een therapeutisch effect van glucosamine gemakkelijk verklaard kan worden. De stof bereikt ook bij zeer hoge doses het bloed niet (n.b. als er wel bloedspiegels zouden zijn hoeft zoiets overigens nog niet te betekenen dat zij farmacologisch werkzaam is).

Daarnaast schreef ik de heer Dolhain dat het me hoog tijd leek dat zijn vereniging ten aanzien van de toepassing van glucosamine een duidelijk standpunt zou formuleren en publiceren. Hij en zijn vereniging weten ongetwijfeld dat de toelating van glucosamine als therapeuticum in ons land voor de toepassing bij 'milde tot matige artrose van de knie' uitsluitend tot stand kwam via de Europese regel dat wanneer in middel elders is toegelaten het ook in andere landen moet worden 'geregistreerd'. Vertegenwoordigers van Dolhains beroepsgroep houden volstrekt ten onrechte twijfels in stand, wat slecht is voor het vertrouwen in de medische stand in het bijzonder en voor het vertrouwen in de wetenschap in het algemeen.

Mijn schrijven werd kennelijk niet opgemerkt, waarop ik de heer Dolhain in een brief van 21 juli vroeg te reageren op mijn schrijven van 2 juni 2010, hetgeen hij deed in een brief van 13 augustus 2010, waarin hij slechts volstond mij te wijzen op een, overigens nogal discutabele, paragraaf in de CBO-richtlijn 'Diagnostiek van heup- en knieartrose' die te vinden is op http://www.cbo.nl/Downloads/363/rl_heup_knie_07.pdf.

Op 17 augustus zond ik de heer Dolhain een e-mail waarin ik mij zei te verbazen over het feit dat hij in zijn reactie op geen enkele manier inging op mijn verzoek aan zijn vereniging een positie in te nemen ten aanzien van het gebruik

van glucosaminepreparaten bij allerlei ziekten die gepaard gaan met gewrichtspijn, ten aanzien van de eigenaardige registratie, met een zeer beperkt indicatiegebied, ten aanzien van het feit dat het product vrij verkrijgbaar is en voor allerlei klachten wordt gebruikt en niet in het minst ten aanzien van de informatie dat er überhaupt geen opname in het maag-darmkanaal plaatsvindt. Om een en ander nog eens te

adstrueren deed ik mijn e-mail vergezeld gaan van de zoveelste negatieve publicatie over glucosamine als therapeuticum, namelijk een artikel van Wilkins et al. in *JAMA* 304,1, 7 juli 2010. ■

Sindsdien heerst er van de kant van Dolhain en zijn vereniging een diep stilzwijgen.

Kanazawa

Ton van Dam

Dr. Ichiro Kanazawa is emeritus hoogleraar neurologie aan de universiteit van Tokio.

Zijn huidige functie behelst onder meer het bewaken van de gezondheid van keizer Akihito en zijn gezin, voorwaar een belangrijke en eervolle taak. In Japan geldt hij als een absolute zwaargewicht in de medische wereld.

In *La Côte* van 31 augustus jl., een regionaal nieuwsblad verschijnend in Genève en omstreken, kwalificeert dr. Kanazawa de homeopathie als absurd. Hij heeft artsen verzocht geen homeopathie meer toe te passen en verklaart: 'De homeopathie negeert de wetenschap. Ik sta perplex van de ongekende populariteit van de homeopathie onder het medisch personeel in Japan.'

De controverse tussen voor- en tegenstanders

van de alternatieve geneeswijze kwam onlangs weer eens naar voren naar aanleiding van de dood van een twee maanden oude baby die in plaats van vitamine K te krijgen om het risico op een hersenbloeding te voorkomen, behandeld werd met homeopathie.

Dr. Kanazawa verklaarde verder dat bij zekere verdunningen van een middel het onmogelijk is nog een molecuul van dat bepaalde stofje terug te vinden.

Ik vond het verrassend deze stellingname in een Zwitserse krant aan te treffen, en meende er goed aan te doen het onder de aandacht van onze lezers te brengen. ■

Dr. A.P.M. van Dam is voormalig bestuurslid VtdK

Dr. Chun Lee Oei-Tan

C.N.M. Renckens

Arts-acupuncturiste dr. Chun Lee Oei-Tan benoemd tot officier in de Orde van Oranje Nassau tijdens het zevende wereldcongres Chinese geneeskunde te Den Haag

An de *Bunnikse Courant* ontlene we de volgende gegevens: 'In de jaren zeventig begon Chun Lee Oei-Tan haar acupunctuurpraktijk aan de Hoefijzerlaan in Bunnik. Door de jaren heen is veel veranderd, maar de praktijk van Oei-Tan bestaat nog altijd en ze werkt er met veel plezier, samen met haar zusje dr. Tan.' [...] De onderscheiding kreeg Oei-Tan vooral voor haar voorzitterschap van deze moeilijke en bijna twee jaren durende organisatie van het congres. De door haar aangestuurde congrescommissie heeft kunnen zorgen, dat minister Ab Klink van Volksgezondheid en zijn collega uit China, als ook de Chinese consul en veel beleidspersonen uit zowel Nederland als China op het congres aanwezig waren. [...] In 1994 verhuizen Oei-Tan en haar man naar Rotterdam, waar ze in hetzelfde academisch ziekenhuis als waar haar man werkte, was aangesteld voor een klinisch onderzoek naar acupunctuur bij een tenniselleboog. Vorig jaar verhuisden ze naar Doorn, maar ze is al die tijd ook nog in Bunnik blijven werken. Ook al heeft Oei-Tan de pensioensgerechtigde leeftijd bereikt, ze is nog niet van plan om te stoppen met haar werk. "Er komen nog steeds patiënten uit de begintijd, die ken ik dus al dertig jaar. Ik zou het niet willen missen."

Hier klopt de informatie niet helemaal, want Oei-Tan sleepte in de hoogtijdagen van de alternatieve geneeskunde weliswaar een hoop geld binnen om de werkzaamheid van Chinese acupunctuur tegen de tenniselleboog te onderzoeken, maar dat onderzoek bloedde dood door ernstige problemen in de samenwerking tussen de afdeling anesthesie van het Dijkzigt en Oei-Tan, die zich aan een goede opzet van het onderzoek niets gelegen wilde laten liggen en met de deuren smeedt: 'Het is ons geld!' Een aanstelling aan de Rotterdamse universiteit heeft ze natuurlijk nooit gehad. Protesten van de Vereniging tegen de Kwakzalverij bij de hoogleraar anesthesie en de medisch-ethische commissie tegen dit mallotige onderzoek bleken destijds aan dovemansoren gericht.

De website Lintjesregen vermeldt als haar verdiensten verder: 'Mevrouw Oei-Tan is al ruim twintig jaar redactielid van het *Nederlands Tijdschrift voor Acupunctuur* en sinds vijf jaar is ze ook voorzitter van de Nederlandse Artsen Acupunctuur Vereniging. Daarnaast heeft ze zich ingezet voor de volgende activiteiten: 1989 – heden hoofdredacteur (1989-1993), redactielid van het *Nederlandse Tijdschrift voor Acupunctuur* ; 2005 – heden voorzitter van de Nederlandse Artsen Acupunctuur Vereniging

(NAAV); 2007 - heden lid van de Commissie Wetenschap van de Nederlandse Artsen Acupunctuur Vereniging; 1987 – 1995 voorzitter van de Artsenfederatie Additieve Geneeskunde, de landelijke koepelorganisatie van artsenverenigingen voor additieve geneeskunde (AAG); 1989 – heden lid van de wetenschappelijke redactieraad van het tijdschrift *Chinesische Medizijn van de Societas Medicinæ Sinensis*; 1989 – 1993 lid van de wetenschappelijke raad van de *International Council of Medical Acupuncture and Related Techniques* (ICMART), Brussel; 2006 – heden lid van het *Complimentary Alternative Medicine* (CAM)-voorzittersoverleg van de samenwerkende CAM-artsenverenigingen; 2009 – heden congresvoorzitter en lid van het lokale organisatiecomité van het 7th *World Congress of Chinese Medicine*. Onvermeld bleef nog dat zij ook nog eens tot het uitgelezen groepje alternatieve artsen behoorde, dat in 2006 met geld van ZonMw een spoedcursus wetenschappelijk onderzoek volgde, hetgeen nog resulteerde in een publikatie waarover neurologen niet uitgesproken raken: 'Multiple sclerosis patients with bladder dysfunction have decreased symptoms after electro-acupuncture.' (verschenen in *Mult Scler.* 2009 Nov;15(11):1376-7. Medeauteurs waren Tjon Eng Soe SH, Kopsky DJ, Jongen PJ en de Vet HC).

**Officier Oei-Tan en
adjutant Waltmann**

De Bunnikse loco-burgemeester Robbert Waltmann overhandigde Oei-Tan ten overstaan van de 850 aanwezigen de hoge onderscheiding toen zij op het punt stond het congres te openen. U zult erover van mij geen onvertogen woord horen: iemand die ruim veertig jaar een volstrekt nutteloze en niet ongevaarlijke Chinese alternatieve geneeswijze beoefent en bevordert, zo iemand moet ook een onderscheiding kunnen krijgen en wel een net zo hoge of liefst hogere als al die andere kwakzalvende artsen en therapeuten, die haar al voorgingen. Wist u trouwens dat IGZ alle koninklijke onderscheidingen, toegekend aan mensen werkzaam in de gezondheidszorg, moet goedkeuren? Waarschijnlijk hebben ze daar de publicatie van Ernst in het

Journal of Risk and Safety in medicine van september 2010 net gemist: hij beschreef 86 sterfgevallen ten gevolge van Chinese acupunctuur en vreest dat hier sprake is van de top van de ijsberg.

CONGRES

Aan het persbericht dat in de week voor het congres werd verspreid ontlenuen wij het volgende goede nieuws: 'Den Haag wordt op vrijdag 1 oktober overspoeld door maar liefst 300 wetenschappers, overgevlogen uit Beijing, begeleid door hun minister voor Traditionele Geneeskunde. Zij zullen zich voegen bij 400 acupunctuurspecialisten uit de rest van de wereld. Alle 700 zullen worden ontvangen door de Chinese ambassadeur en Nederlandse overheidsfunctionarissen. De Haagse loco-burgemeester tevens wethouder voor volksgezondheid, de heer Rabin Baldewsingh zal een welkomst woord spreken in het grote *World Forum Theater*, tijdens een openingsceremonie met deze wereldtop van acupunctuurwetenschappers. Later op de dag zal de Haagse wethouder voor economie, de heer Henk Kool de congressisten toespreken op de door de gemeente aangeboden receptie. [...] Het Wereldcongres WCCM is een jaarlijks wetenschappelijk congres, met een deelname van 186 verenigingen voor Acupunctuur en TCM in 56 landen. Vorige wereldcongressen waren ondermeer in Parijs, Toronto en Melbourne. Dat de Nederlandse acupunctuur het zevende congres mag organiseren dankt zij aan de goede relaties met China, van Nederland als geheel en van de stad Den Haag in het bijzonder. Ook heeft een rol gespeeld de duurzame, uitgebreide contacten van Nederlandse acupuncturisten met acupuncturisten elders in Europa, en in Azië.

ACHTENZEVENTIG SPREKERS

Op 1 en 2 oktober zullen 78 sprekers uit de hele wereld van Amerika tot Azië het woord voeren in het *World Forum Theater*. Er worden niet alleen honderden ervaren artsen en acupunctuurspecialisten verwacht maar ook vele onderzoekers van universiteiten en vertegenwoordigers uit de zorgwereld. China zendt een omvangrijke ambtelijke delegatie, aangevoerd door de Chinese vice-minister voor Gezondheidszorg, mevrouw prof. She Jing, speciaal belast met het

toezicht op, en de bevordering van TCM. De keynote lectures staan in extenso gepubliceerd in het *Ned. Tijdschrift v. Acupunctuur*, jrg. 2010, nr. 1'. Aldus het persbericht.

TABLEAU DE LA TROUPE

De keynote sprekers waren de onvermijdelijke prof. Jan van der Greef (*TNO Research Institutes and Leiden University, The Netherlands*), en daarnaast de welbekende Qi Wang (*Beijing University of TCM, Beijing, China*).

Naast de lange lijst van buitenlandse en natuurlijk voornamelijk Chinese sprekers troffen wij in de sprekerslijst de volgende landgenoten aan (waarin een klein land groot kan zijn):

- Mrs. Ineke van den Berg, M.Sc. (*Clinical epidemiologist, Erasmus University Medical Center Rotterdam, The Netherlands and TCM practitioner, Clinic for Complementary Medicine Rodenrijs, Berkel en Rodenrijs, The Netherlands*): 'An evidence based approach of Traditional Chinese Medicine in today's women's health'.
- Mrs. Peggy Bosch, M.Sc. (*Radboud University Nijmegen, Donders Institute for Brain, Cognition and Behaviour, Nijmegen, The Netherlands*): 'Schizophrenia, sleep and acupuncture: First results'.
- Dr. Kees Groen (*Kinesis Pharma, Breda, The Netherlands*): 'Registration of Chinese herbal medicinal products in Europe'.
- Dr. Roel Koole (*Lecturer Medical Acupuncture NAAV, The Netherlands*): 'Gracious longevity with Chinese herbs and acupuncture'.
- Dr. Burt Kroes (*Herbal Medicinal Products Committee, European Medicines Agency, London, UK and Medicines Evaluation Board, The Hague, The Netherlands*): 'Quality of Traditional Chinese Herbal Medicines in Europe'.
- Dr. John D. Setyo (*Private clinic Rotterdam, The Netherlands*): 'What can TCM practitioners do in case of prostate cancer?'.
- Mr. Jan Schroën MSc (*Sino-Dutch Research Centre for Preventive and Personalized Medicine; Lao Long Clinic for Chinese Medicine, Utrecht, The Netherlands*): 'Liver channel pathology in relation to andrology'.
- Prof. Rob Verpoorte (*Leiden University, Leiden, The Netherlands*): 'Introduction to the EU funded FP7 coordination action programme - Good practice in traditional Chinese medicine research in the post-genomic era (GPTCM)'.
- Dr. Mei Wang (*TNO Research Institutes and Leiden University, Leiden, The Netherlands*): 'Quality control of Chinese medicine, the core for EU registration'.
- Dr. Nico Westerman (*Lecturer Medical Acupuncture NAAV, The Netherlands*): 'The Chinese pulse-diagnosis in modern medicine perspectives'.
- Dr. Yifan Yang (*Author of 'Chinese Herbal Medicine – Comparisons and Characteristics, and Chinese Herbal Formulas – Treatment principles and composition strategies', Leiden, The Netherlands*): 'Kidney-life-reproduction: herbs and formulas for infertility'.
- Mr. Ron Zoet (*TCM practitioner, Katwijk, The Netherlands*): 'ECIWO® Medicine: A new approach of conquering cancer'.

Het congres moet voor Oei-Tan een warm bad zijn geweest. Duidelijk is wel dat de Chinese geneeskunde, zich niets aantrekkend van wetenschappelijke verwerping, gewapend met gemengde kruiden, scherpe naaldjes en gesteund door zakenlieden en warhoofden hier te lande bezig is aan een wanhoopsoffensief. U bent gewaarschuwd. ■

Grunberg kwakzalver?

C.N.M. Renckens

Op 11 oktober 2010 werd in aanwezigheid van de schrijver tijdens een mooie literaire avond in boekhandel De Slegte in Arnhem het Tijdelijk Grunberg Museum geopend. De overzichtstentoonstelling liet gedurende een maand zeldzame en verrassende *collector's items* zien uit de prehistorie van Grunbergs schrijverschap, waaronder het bureau waaraan de schrijver onder andere zijn debuutroman schreef. Het literaire pièce de résistance is een unieke brievenreeks aan Rosie, het romanpersonage uit het zojuist gememo-reerde debuut *Blauwe maandagen*.

Daarnaast presenteerde Uitgeverij Norman Bates, Arnon Grunbergs nieuwe uitgeverij, maar liefst twee bibliotheek uitgaven van de grote Nederlandse auteur:

- *Onze paus*: een exclusief tweetalig (Nederlands-Pools) toneelstuk, vertaald door Karol Lesman en verlicht met foto's van Paul Blanca

- *Grunbergs Wonderzalf*: een reportage over Grunbergs belevenissen als importeur van Montenegrijnse wonderzalf, inclusief een uitgelezen selectie medicinale crèmes.

Bovendien was er aandacht voor *Blauwe Maandagen*, het nieuwe Grunbergtijdschrift dat gewijd is aan Grunbergs leven en werk. Na een welkomstwoord door Ron Mulders, directeur van Boekhandel De Slegte, volgde een introductie van Arnon Grunberg over Uitgeverij Norman Bates, gevolgd door een vraaggesprek tussen hem en Karol Lesman over *Onze paus* en de Poolse schrijver Marek Hlasko.

Vervolgens kreeg de heer Renckens, voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, het woord om zijn objectieve mening geven over Grunbergs Wonderzalf en om de vraag te beantwoorden of Grunberg een kwakzalver is geworden. De tekst van die toespraak vindt de lezer hieronder afgedrukt onder de titel 'Ook jij, Brutus?'

Daarna kreeg Arnon Grunberg het tijdschrift *Blauwe Maandagen* aangeboden door hoofdredacteur Eddy Esman, waarna hij het aan hemzelf gewijde museum kon inzegenen.

Vervolgens werden de rum veertig aanwezigen in de gelegenheid gesteld om onder het genot van een Poolse alcoholische versnapering de collectie te bezichtigen en de bibliotheek uitgaven en/of het tijdschrift te kopen.

De fraaie blikken met daarin een bibliotheek uitgave van Grunbergs Wonderzalf en vier verschillende producten uit een klooster in Montenegro gingen voor tweehonderd euro van de hand, de nog veel luxere uitgave van *Onze paus* kostte tweeduizend euro, waarvan de opbrengst ten goed kwam aan een goed doel. De bijsluiter teksten van de wonderzalven, zowel in het Engels als in het Montenegrijns, repten van 'st. john's wort ointment' (twintig soorten kruiden in geneeskrachtig water), stefalaz lotion (voor al uw huidkwalen van roos tot psoriasis), stefalaz gel (twintig soorten medicinale kruiden, tegen rimpels, mee-etters en een vermoeide droge huid) en stefalaz balsem (kruiden, kloosterwas, aromatische olie en wierook: tegen spataderen, decubitus, artritis, sinusitis en psoriasis).

Grunberg, kwakzalver?

‘OOK GIJ, BRUTUS?’

Dat zouden er meer moeten doen, dames en heren: het oordeel van de Vereniging tegen de Kwakzalverij vragen alvorens een dubieus product in omloop te brengen! Het gebeurt helaas te weinig of eigenlijk nooit en ten minste op dit punt past Arnon Grunberg een groot compliment: wat hij hier laat zien is intellectuele moed en hopelijk ook twijfel aan het nut van zijn ‘ontdekking’, zijnde een aantal kruidenproducten in de handel gebracht vanuit een nonnenklooster in Montenegro. Als u nu vermoedt dat dit wel eens meteen het grootste compliment is dat de schrijver van mij mag verwachten, dan sluit ik zeker niet uit dat u gelijk krijgt. Want mij is verzocht om met een objectieve beoordeling te komen en ik ga dan ook een aantal kanttekeningen en vergelijkingen te maken, waarna ik u mijn eindoordeel zal geven.

‘Van vreemde smetten niet vrij’: import van geneeswijzen en geneesmiddelen

Grunbergs wonderzalf heeft de schijn tegen, want import van geneeswijzen uit exotische oorden is tegenwoordig bijna al bewijzend voor kwakzalverij. De geneeskunde krijgt tegenwoordig vorm vanuit een internationaal opererende scientific community, waarbij verschillen in de geneeskundige praktijk tussen landen steeds kleiner worden en de herkomst van een nieuw geneesmiddel of een nieuwe techniek er in het geheel niets toe doet. Hoe anders is dat in de kwakzalverij!

Chinese acupunctuur wordt in ons land door duizenden kwakzalvers aangeboden. Het is – zoals u weet – flauwekul. Mao Zedong, die de Chinese geneeskunde aan zijn eigen artsen min of meer oplegde, maakte zelf bij voorkeur gebruik van gewone westerse geneeskunde. De ayurvedische geneeskunde komt uit India en werd in het westen geïntroduceerd door de Maharishi Mahesh Yogi, die ook de Transcendente Meditatie naar ons land bracht. Vijf jaar TM zou de levensverwachting met 12 jaar doen toenemen. Ook andere elementen van de ayurvedische geneeskunde als stoombaden, olie op het voorhoofd, gebruik van koeienuitwerpselen, massages en reinigingskuren kunnen gevoelig bij het grof vuil worden geplaatst. Voor Tibetaanse geneeskunde, ook al inspireert dat

primitivisme een Amsterdamse aan het Slo-tervaartziekenhuis verbonden kinderarts tot vreemdsoortige therapieën, geldt hetzelfde. De macrobiotiek, die ook in ons land enige dodelijke slachtoffers eiste, komt uit Japan. Ginseng als verjongingsmiddel werkt het beste als het uit Korea komt, dat wist u. Afkomstig van streken wat dichter bij huis waren bijvoorbeeld de Hongaarse zogenaamde Beres-druppels tegen kanker, die in de jaren ‘70 in ons land werden aangeprezen. In diezelfde periode reisden welgestelde hypochonders en zenuwlijders – en het spijt mij te moeten melden dat ook wijlen koningin Juliana zich onder hen bevond – naar de Roemeense dr. Aslan die met procaine-injecties verjonging aanbood.

Eerste tussenconclusie: het feit dat Grunbergs wonderzalf uit een ver land afkomstig is pleit niet bepaald in haar voordeel.

Aanbevolen door serieuze organisaties of Bekende Nederlanders

De Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft in haar opvoedende taak veel last van publieke personen of instellingen, die kwakzalverij aanprijzen. Nog vorige week moesten wij bekendmaken dat de Triodos *Foundation* de Meester Kackadorisprijs 2010 kreeg toegekend omdat deze antroposofische bankiers geld steken in antroposofische geneeskunde, in acupunctuur en zelfs in de opleiding van homeopaten in arme landen als Kenia. Het Kon Ned Gymnastiek Verbond liet zich toe voor enkele jaren geleden sponsoren door ‘Dr.’ Alfred Vogel en maakte reclame voor zijn producten. Talrijk zijn ook de BN-ers die zich voor het karretje van kwakzalvers laten spannen. Johnny Jordaan, die leed aan vaatverkalking – roker en suikerpatiënt als hij was – reisde enkele maanden voor zijn dood naar een Amerikaanse arts die chelatietherapie toepaste. Het roddelblad *Privé* betaalde zijn reis en deed verslag. Hij stierf in 1989 aan de complicaties van zijn vaatlijden, nadat hij daardoor ook al blind was geworden. Kermiszanger Nico Haak maakte enthousiast reclame voor de Bioregulator armband, die – naar hij niet moe werd te beweren – zijn vitaliteit enorm ten goede kwam. En vitaliteit kon hij wel gebruiken als zijn dankbare publiek hem weer eens om een toegift vroeg na zijn optreden, waarbij hij steevast zijn tophit ‘Foxy foxtrot met je elastieke benen’ ten gehore bracht.

Geen elastieke benen meer

Helaas voor de producent overleed Nico Haak reeds enkele maanden na de start van de campagne plotseling aan een hartaanval, waarop de fabrikant de reclame snel uit de ether haalde. Men kon niet meer voorkomen dat de VARA-gids een week later nog een paginagrote advertentie bevatte waarin Haak stelde zich dankzij het armbandje 'steeds fitter' te zijn gaan voelen.

Bioregulator reguleert niets

De Vereniging tegen de Kwakzalverij kreeg van meerdere kanten het advies een rouwkrans met de tekst 'Nico, bedankt' te regelen, maar van zo'n onbeschaafde en triomfalistische reactie heeft zij natuurlijk afgezien. Je kunt ook te ver gaan. Tineke de Nooij, big shot van de commerciële omroep, maakt tot op de dag van heden reclame voor een kwakzalversattribuut, in de handel gebracht door de in Godlinze residentende Gronings-Italiaanse charlatan Bruno Santanero. Ik doel hier op de Biostabil, een halsketting met medische effecten. Liesbeth List vergt veel van zichzelf als zij op de Bühne staat en is dus expert op het gebied van gewrichtsklachten: sinds 1992 maakte zij geruime tijd reclame voor de Taiwanese Chien Poe Wan pillen tegen reuma en tegenwoordig doet zij dat voor het voedingssupplement glucosamine dat niet werkt tegen artrose, maar waarvan de omzet in ons land vele miljoenen euro's per jaar bedraagt. En de bariton Ernst Daniël Smid maakt momenteel reclame voor Prescan, een bedrijfje dat u tracht wijs te maken dat u uw lichaam periodiek moet blootstellen aan röntgenstraling ('total body scan') om er – ook als u nergens last van heeft – 'op tijd bij te zijn'.

Tweede tussenconclusie: het feit dat Arnon Grunberg een BN-er is, werkt in onze ogen eerder in het na- dan in het voordeel van zijn midelen. Hij bevindt zich in dubieus gezelschap.

Ik vrees dat Arnon Grunberg hier inmiddels met het zweet in de handen staat, maar wij moeten door. De vier producten, die binnenkort wellicht door hem naar ons land zullen worden

gehaald, worden vervaardigd door de nonnen van het vrouwenklooster Heilige Stefan Piperski in de bergen van Montenegro. De aangeprezen werking zoals te lezen op de bijsluiters doet mij de wenkbrauwen fronsen. Ik wil geen zuurpruim lijken, maar wij moeten niet alles slikken wat ons door godvruchtige mensen wordt aangeraden. Het in de handel brengen van deze producten zou de importeur vermoedelijk al vrij snel in conflict brengen met Reclame Code Commissie en de KAMA, want zonder deugdelijk bewijs mag je in Nederland niet zomaar beweren dat je iets hebt dat helpt tegen psoriasis, reuma, bronchitis, spataderen, zweren, et cetera. Dat de middelen soms wel twintig verschillende kruiden bevatten en tevens geneeskrachtig water uit plaatselijke bronnen, dat doet eigenlijk de deur dicht. Geneeskrachtig water, dat bestaat niet en twintig kruiden door elkaar dat doet mij denken aan de op rijm gestelde woorden van een Duitse kwakzalverijbestrijder uit de 19de eeuw, gericht tegen de toen vigerende polypragmasie: 'Mausendreck und Coriander, alles durch einander'. Recht komisch is de 'Sint-janskruidzalf' uit het Montenegrijnse klooster, want ten eerste is het geen zalf, maar een roze vloeistof en ten tweede wordt dit uitwendig toe te passen middel nu eens niet aanbevolen tegen lichte depressies, waarmee het in ons land bekend en populair is geworden, maar voor de behandeling van de eerder genoemde rits aandoeningen en zelfs tegen het levensgevaarlijke gangreen (koudvuur). Schande! Dat het recept afkomstig is van een befaamde Herzegovinense kruidendokter wiens kleinzoon abt was van het naburige Ostrog klooster: dat alles 'only adds insult to injury', want het zijn weer precies de oeroude argumenten waarop veel kwakzalvers zich al zo lang beroepen: geheime overlevering en hulp van boven.

Afrondend moet helaas mijn eindoordeel negatief zijn. De vier producten uit Montenegro hebben geen medisch nut en als Arnon Grunberg ervoor reclame gaat maken, misleidt hij onze burgers en is hij niet meer van een kwakzalver te onderscheiden. Het zijn knollen voor citroenen, zoveel is zeker. Met het aanprijzen ervan brengt hij ook zijn door zijn lezers zo gewaardeerde reputatie van niets ontziende eerlijkheid ernstig in gevaar en ach, hoewel ik natuurlijk niet in zijn portemonnee kan kijken: voor het geld hoeft hij het waarschijnlijk toch ook niet te doen. Ik heb gezegd. ■

Lopende zaken

C.N.M. Renckens

HET KEAC VAN KAMSTEEG

Nadat de Weertse KEAC-directeur dr. J. Kamsteeg in een uitzending van *Radar* zwaar werd bekritiseerd om alweer zijn volgende rage (eerder de 'multiple chemical sensitivity' en de HPU-ziekte), het risicoprofiel bepalen met dubieuze DNA-testen, attendeerden wij de IGZ op zijn activiteiten.

Wij wezen op de nutteloosheid van deze profielen, op de bangmakerij die Kamsteeg tijdens zijn 'sprekuren' verspreid als hij de resultaten van deze DNA-test uiteenzet en op een wetsovertreding, omdat bij de bloedafnames ten behoeve van deze testen geen medicus betrokken is als opdrachtgever en dat mag in ons land niet. Kamsteeg liet de bloedafnames plaatsvinden in prikpunten van ATAL, een organisatie die ook voor huisartsen bloed afneemt, en de aanvragen werden ondertekend door ene dr. J. Conings, een Belgisch arts, die niet in het BIG-register voorkomt. Reeds op 14 maart 2009 ontvingen wij een bericht van ontvangst, namelijk de mededeling dat onze melding zou worden behandeld door mevrouw drs. C.A.E. Lunsing en met opgave van het centrale registratienummer

waaronder onze melding werd opgenomen ('Bewaar het goed voor als u ons belt'). Op 24 april 2009 ontvingen wij vervolgens een schrijven van dr. P.J. Zwietering, inspecteur, die vertelde dat dr. J. Conings wel degelijk in het BIG-register stond ingeschreven. Tevens vroeg hij ons of we beschikten over de lijst van 'gevaarlijke geneesmiddelen', zoals dat de simulatiepatiënt in het programma was wijs-gemaakt. Ik zou op de hoogte worden gehouden van het onderzoek. Ik stuurde hem alles op. Daarna werd het lange tijd stil, totdat wij onverwachts op 2 juni 2010 opnieuw bericht ontvingen van dr. Zwietering, die meldde dat onze melding 'helaas door onbekende oorzaak in vergetelheid is geraakt, waarvoor onze excuses'. Thans heeft de Inspectie alsnog besloten onderzoek te doen naar de praktijken van het KEAC en ook moest hij terugkomen op zijn bewering dat mevrouw Conings in het BIG-register voorkomt: dat was toch niet het geval. Wordt vervolgd: begin november hadden wij nog niets anders vernomen. Directeur van Duyvenvoorde van ATAL liet de VtdK in middels weten voortaan scherper op te zullen letten of de opdracht om bloed af te nemen inderdaad afkomstig is van mensen, die daartoe wettelijk bevoegd zijn.

Reglement Raad voor de Tuchtrechtspraak KNMG:

Artikel 4. Klachtgerechtigden

1. Ieder lid wiens belang rechtstreeks betrokken is bij de zaak waarover hij klaagt, is bevoegd een klacht in te dienen tegen een of meer andere leden.
2. In afwijking van het eerste lid kan het federatiebestuur besluiten dat een klacht van een lid wiens belang niet rechtstreeks betrokken is bij de zaak waarover hij klaagt alsnog door klager aan de Raad kan worden voorgelegd. Het federatiebestuur kan daartoe besluiten wanneer het van oordeel is dat een lid het vertrouwen in de geneeskundige stand ondermijnt of zich gedraagt in strijd met de waardigheid of de belangen van die stand. Het besluit wordt gemotiveerd.
3. De Raad zendt een bij hem ingediende klacht van een lid wiens belang niet rechtstreeks betrokken is bij de zaak waarover hij klaagt door aan het federatiebestuur met het oog op een mogelijke toepassing van het tweede lid.
4. Het federatiebestuur beslist binnen drie maanden na ontvangst van de klacht.
5. De Raad verklaart klager niet ontvankelijk in zijn klacht indien de klacht bij de Raad is ingediend en de termijn genoemd in het vierde lid overschreden is of indien het federatiebestuur besloten heeft de klacht niet aan de Raad voor te leggen.
6. Indien het federatiebestuur besluit de klacht aan de Raad te doen voorleggen, geschiedt de behandeling verder op de wijze voorzien in dit reglement. Het federatiebestuur kan zich in de procedure voegen. Het federatiebestuur heeft dan dezelfde bevoegdheden als die in dit reglement aan de klager zijn toegekend.

TUCHTRAAD KNMG OVER DOKTER FRANK

Uw voorzitter heeft als KNMG-lid zijn beklag gedaan over de reclamecampagne van de Hengelse internist dr. F. van Berkum, die via een door *De Telegraaf* gesteunde actie plotseling een nationale bekendheid werd en wiens boek in oplagen van vele honderdduizenden over de toonbank ging. In de discussie in *Medisch Contact* van 15 april j.l. over de promotieactiviteiten van dr. Frank van Berkum voor zijn zogenoemde 'Dr. Frankdieet' hadden onze bestuursleden Koene en Van Dam betoogd dat de effectiviteit van dit dieet niet wetenschappelijk is getoetst is en dat Van Berkum met zijn aanpak de gedragsregels van de artsenorganisatie KNMG overtreedt. In artikel 5 staat immers: 'Publiciteit voor en door artsen moet feitelijk, controleerbaar en begrijpelijk zijn'. Op de VtdK-website wordt die mening in met nog meer argumenten onderbouwd. (http://www.kwakzalverij.nl/1213/Het_Dokter_Frank_dieet_afgeserveerd). Hoewel wij het met het hoofdredactioneel commentaar van Crul in *MC* van 15 april eens zijn dat medici niet moeten schromen naar buiten te treden als zij onderwerpen hebben die een algemeen publiek belang betreffen, zijn wij

van mening dat dit wel op goede wetenschappelijke gronden moet gebeuren. Dit is en was bij Van Berkum overduidelijk niet het geval, zoals door prof. Katan en beide VtdK-auteurs werd aangetoond. In zijn reactie in *Medisch Contact* op de kritiek van Katan en van de Vereniging stelde Van Berkum dat 'de feitelijkheid, controleerbaarheid en begrijpelijkheid van zijn publicitaire activiteiten getoetst zijn door de KNMG en de Orde van Medisch Specialisten'. Uit de reactie van de KNMG bij monde van directeur beleid dr. Lode Wigersma, op de website van MC, inhoudende dat de publicitaire activiteiten van Frank van Berkum op geen enkele wijze, vooraf noch achteraf, getoetst zijn door de KNMG, concludeerde ik dat het Federatiebestuur ook vraagtekens plaatst bij zijn reclamecampagne. Dokter Frank had de strekking van de mededelingen van de KNMG c.q. OMS waarschijnlijk niet goed begrepen. Ik diende derhalve in april 2010 een officiële klacht in om te vernemen of hij met zijn campagne de gedragsregels van de KNMG niet overtreedt. Eind oktober kregen Van Berkum en ondergetekende bericht dat ik als klager niet ontvankelijk was verklaard, omdat ik geen schade had geleden ten gevolge van Franks activiteiten. Van Berkum belde prompt *De Telegraaf*, de krant waaraan hij zijn roem

(en een klein fortuin intussen) te danken heeft en vertelde hen, dat 'de KNMG' van mening was dat mijn verwijt van onwetenschappelijkheid 'op geen enkele manier hard kon worden gemaakt' (*De Telegraaf*, 20 oktober 2010). Opnieuw had Van Berkum iets niet zo goed begrepen, want van een inhoudelijke beoordeling van de KNMG-tuchtraad is helemaal geen sprake geweest! Ik tekende direct bezwaar aan tegen mijn niet-ontvankelijk verklaring en wel met een beroep op artikel 4, lid 2 en 3 van het Reglement, dat bepaalt dat ook een klacht van een niet rechtstreeks betrokken KNMG-lid ook de tuchtraad behandeld kan worden, zoals Wigersma al had gesuggereerd. Op 25 oktober 2010 ontving ik bericht van de Tuchtraad dat mijn klacht nu zal worden voorgelegd aan het Federatiebestuur KNMG, dat dan kan besluiten behandeling door de Raad te doen plaatsvinden. Van Berkum heeft er intussen blijk van gegeven dat hij het onjuiste van zijn handelen (gedeeltelijk) in ziet, want hij verzocht zijn uitgever om de foto waarop hij in witte jas en met stethoscoop in de oren te zien is te vervangen door een andere.

TUCHTRAAD KNMG OVER DRS. P. STAAL

Tevens reactiveerde ik een eerder niet ontvankelijk verklaarde klacht tegen de antroposofisch huisarts P. Staal, die in een tv-uitzending van de NCRV zijn beroepsgroep belachelijk maakte door bij een vrouw met hooikoorts injecties van kweepeer en citroensap te laten toedienen door haar man. Mondelinge behandeling van mijn klacht te Utrecht op 29 januari 2009 leidde tot een niet-ontvankelijk verklaring van ondergetekende en het advies van de Tuchtraad aan het Federatiebestuur om haar Reglement te wijzigen zodat dat KNMG-leden elkaars handelen ook aan de Raad kunnen voorleggen zonder dat er een gemeenschappelijke patiënt in het geding is. Nu het Federatiebestuur met wel verhoopte maar niet verwachte voortvarendheid een aanpassing van het Reglement doorvoerde heb ik mijn klacht opnieuw ingediend. Juristen kennen het merkwaardige idee van 'Ne bis in idem': eenzelfde zaak kan maar een keer behandeld worden, als er een (definitieve) uitspraak is geweest. Als artsen zo zouden redeneren dan zouden heel wat foute diagnoses ten onrechte

niet worden heroverwogen. En zaken als die van Lucia de B. wijzen ook in een ander richting. Staal was bovendien op 29 januari 2009 zeer teleurgesteld dat hij zijn visie niet hoefde te geven en zal dus nu hopelijk wel de kans krijgen op een grondige behandeling van de vraag of hij binnen de KNMG-gedrageregels Regulier/alternatief is gebleven. Dat gaat ook daadwerkelijk geschieden want de zaak dient op 8 december te Utrecht.

NATIONALE OMBUDSMAN OVER DE IGZ

Zoals bekend heeft de IGZ geweigerd om de praktijken van de vier NCRV-toverdokters, die geen KNMG-lid waren, te onderzoeken. De eerste afwijzende reactie was bot en bevatte geen inhoudelijke argumentatie. In een aanvullend schrijven bood hoofdinspecteur Schellekens daarvoor ruimhartig verontschuldigen aan en schreef een langere brief, maar de weigering om de zaak in onderzoek te nemen bleef onveranderd. Onze klacht daarover bij de Klachtadviescommissie IGZ, mondeling toegelicht tijdens een hoorzitting op 20 april 2009, werd ongegrond verklaard. De commissie had 'geen onbehoorlijke gedragingen van de inspecteurs geconstateerd'. Wel constateerde de commissie dat de IGZ-Leidraad in art. 6 punt a: 'ernstige mate van afwijking van de geldende professionele standaarden door de individuele beroepsbeoefenaar etc.' niet duidelijk maakt of dat criterium ook van toepassing is voor alternatieve beroepsbeoefenaren, die immers per definitie in belangrijke mate afwijken van de reguliere geneeskunde. Wij ontvingen het oordeel van de Klachtadviescommissie IGZ via Inspecteur-Generaal Van der Wal, die ons allereerst bedankte voor het onder zijn aandacht brengen van onze klacht. Hij sloot zich uiteraard aan bij het oordeel van de commissie maar stelde tevens dat hij haar advies met betrekking tot de voornoemde onduidelijkheid overnam en zal komen tot een nadere explicitering. Wij blijven van mening dat IGZ op grond van de eigen Leidraad tot onderzoek over had moeten gaan en deponeerden een klacht over de IGZ bij de nationale ombudsman. De uitkomst van de analyse van de ombudsman was teleurstellend. Na excuses voor overschrijding van de wettelijke termijn waarin de ombudsman zijn bevindingen moet geven (maar

Criteria

Uit de toelichting op artikel 6 inzake de criteria die IGZ volgens de Leidraad Meldingen (p. 9) hanteert bij de beslissing om al of niet tot onderzoek over te gaan:

‘Of sprake is van situaties als gevaar voor de veiligheid van patiënten of het belang van een goede gezondheidszorg wordt beoordeeld aan de hand van de volgende criteria:

- a. *Ernstige mate van afwijking van de geldende professionele standaarden door de individuele beroepsbeoefenaar of andere medewerkers binnen de instelling*
- b. *Ernstige mate van afwijking van het vigerende kwaliteitsstelsel door de individuele beroepsbeoefenaar of andere medewerkers binnen de instelling..’*

ik was al gebeld met een verklaring daarvoor: extreme drukte en vakantieperiode) kreeg ik 27 september bericht. De ombudsman ziet geen reden onze klacht te onderzoeken. Hij acht de inhoudelijke motivering van IGZ om mijn klacht niet in behandeling te nemen – hoewel de ombudsman slechts marginaal toetst – voldoende serieus gemotiveerd. Ernstig vindt hij wel dat ik te lang heb moeten wachten op de reactie van IGZ: ‘de wettelijke termijn van tien weken is met acht weken overschreden’. De ombudsman merkt dit de laatste tijd vaker en zal de minister van VWS hier op aanspreken. Ook is hij verontwaardigd over het feit dat de toegezegde aanpassing van de IGZ-Leidraad nog steeds is uitgebleven. Drie weken later een brief van Inspecteur-Generaal Van der Wal namens de minister van VWS en wat blijkt? Aanpassing c.q. explicitering van artikel 6 onder van de Leidraad Meldingen heeft nog niet plaats gevonden omdat een en ander zal geschieden in het kader van een bredere herziening van de Leidraad en dat kan nog wel enige tijd duren. De minister had verzuimd ons daarvan in kennis te stellen en bood daarvoor zijn ‘welgemeende excuses’ aan. De ombudsman berichtte ons een weekje later, het is inmiddels 3 november 2010, dat als wij op 21 juni 2011 nog steeds niets vernomen hebben van een nieuwe Leidraad, dat wij hem dan onmiddellijk moeten verwittigen.

SICKESZ VOOR HET REGIONAAL TUCHTCOLLEGE VOOR DE GEZONDHEIDSZORG

De Haagse alternatieve arts, tevens erelid van de Vereniging van artsen voor Orthomaneuele therapie NVOMG, mevrouw M. Sickesz is na een klacht van een patiënt door het Regionaal Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg op 14

juli 2010 met onmiddellijke ingang geschorst als arts en geschrapt uit het BIG-register. Aanleiding was een klacht van een patiënte die bij haar kwam met rug- en nekklachten. Volgens Sickesz werden de klachten veroorzaakt door scheefstand in de nekwerfels en beginnende schizofrenie. De arts stelde patiënte in het vooruitzicht dat als zij zich niet door haar zou laten behandelen, zij een ernstige psychiatrische stoornis zou krijgen. Volgens het tuchtcollege heeft Sickesz hiermee verwijtbaar gehandeld, onder meer doordat zij patiënte niet naar een deskundige, psychiater of psycholoog verwees.

Sickesz heeft de patiënte behandeld door middel van orthomaneuele therapie, een behandeling die uiteraard niet geschikt is voor de behandeling van schizofrenie en vaatverwijdende medicatie. Van schizofrenie was bij patiënte overigens geen sprake. Sickesz liet daarbij klaagster in de waan dat zij haar wel even zou genezen. Door aldus op te treden heeft de arts, aldus het tuchtcollege in zijn uitspraak, patiënte een onjuist ziektebeeld aangeprept met alle risico's van dien. Het College is van oordeel dat de arts hierdoor ernstig is tekortgeschoten in haar zorgplicht ten aanzien van klaagster.

Voorts was het College van oordeel dat sprake is van een ernstige mate van disfunctioneren van Sickesz. Zij komt tot deze uitspraak omdat de arts in deze procedure duidelijk de indruk heeft gegeven geen tegenspraak te dulden over haar eigen diagnostiek en behandelingsmethode. Dat betreft niet alleen deze zaak maar zij doet dat steeds ten aanzien van patiënten met uiteenlopende ernstige ziekten. Dit laat er bij het College geen twijfel over bestaan dat zij deze methoden opnieuw bij toekomstige patiënten zal inzetten met alle risico's van dien. Het college oordeelde dat om verder onheil te voorkomen Sickesz met onmiddellijke ingang als arts

geschrappt moest worden uit het BIG-register. De Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft in het verleden vaak gewaarschuwd voor de handelwijze van mevrouw Sickness, die zij als kwakzalverij betitelde. De rechtszaak die Sickness tegen de Vereniging en haar voorzitter aanspande leidde bijna tot ons faillissement, maar werd uiteindelijk bij de Hoge Raad in ons voordeel beslecht. Wij mochten verwachten dat met deze uitspraak, het hoofdstuk Sickness nu definitief kan worden afgesloten en dat patiënten definitief van haar gevrijwaard zullen blijven. Dit bleek onjuist: Sickness gaat in hoger beroep. Uit haar verweerschrift blijkt dat zij het onjuiste van haar handelen al (gedeeltelijk) heeft ingezien, want zij vraagt geen vrijspraak maar slechts een lichtere straf dan doorhaling, zodat zij haar zegenrijke werk alsnog kan continueren. Een nieuwe zittingsdatum is nog niet bekend.

HOGER BEROEP TEGEN KWAKZALVERS ROND MILLECAM

Het OM, dat de zaak eerder seponeerde maar via een artikel 12-procedure alsnog gedwongen werd te vervolgen, tekende beroep aan tegen de vonnissen in de zaken tegen Jomanda en de twee alternatieve artsen die Millecam onder behandeling hebben gehad. Dat werd al in juli 2009 door een woordvoerder van het OM bekendgemaakt.

Tegen Joke D. was twaalf maanden voorwaardelijk geëist, en tegen de artsen vier en acht maanden; voor alle drie met een proeftijd van twee jaar waarin ze zich moesten onthouden

van healings en andere genezerij. De rechtbank volstond met de artsen schuldig zonder straf te verklaren. Ze zouden al genoeg gestraft zijn door de tuchtrechter (Broekhuysse werd levenslang als arts geschorst, Koonen voor een jaar). Opmerkelijk was dat dit zo zwaar werd meegegeven, omdat de tuchtrechtspraak volkomen los staat van de strafrechtspraak. Voor de artsen geldt bovendien dat zij geen enkel inzicht getoond hebben in het fouten van hun daden; René Broekhuysse noemde de veroordeling van de rechtbank 'ongefundeerd' en hij heeft zelfs toen hij al verdachte was een compleet boek geschreven om zijn eigen deugzaamheid en genialiteit nog eens te adstrueren. Dat het OM in beroep gaat tegen de vrijspraak van het 'medium' Joke D. is ook begrijpelijk. Deze hysterica heeft geen gelegenheid voorbij laten gaan om wijlen Millecam duidelijk te maken dat ze geen kanker had en ze moet geweten hebben hoeveel overwicht ze op Millecam had. Zelfs na het overlijden van de comédienne bleef Jomanda volhouden dat er geen sprake was geweest van kanker en dat Millecam verstandige keuzes had gemaakt. Het hoger beroep van de strafzaak tegen Broekhuysse, Koonen en Jomanda vond plaats van maandag 8 november tot en met 18 november in het gerechtshof te Amsterdam. Er werd in vijf zittingsdagen geprocedeerd. En nu maar hopen dat het hof niet een zelfde driehoofdige kamer samenstelt als die welke Sickness destijds zo sauveerde. Hopelijk heeft het OM de antecedenten van de rechters goed nagegaan: liever geen soefi-priesteres als president. ■

Correspondentie

Op 12 oktober verzond de voorzitter onderstaand schrijven aan prof. dr. J.L.L. Kimpen, de voorzitter van de Raad van Bestuur van het Universitair Medisch Centrum Utrecht:

‘Zeer geachte collega,

Met verontrusting nam de in het briefhoofd genoemde Vereniging, waarvan ondergetekende het voorzitterschap bekleedt, kennis van de gastvrijheid die uw academisch ziekenhuis verleent aan een congres van een dubieus gezelschap. Ik doel hierbij op het door de orthomoleculaire apotheker n.p. en zakenman G. Schuitemaker georganiseerde congres ‘Voeding & Psyche’ op 30 oktober (zie bijlage).

Vol trots meldt men dat dat in het UMCU plaatsvindt en omdat er behalve veel doctorandi ook twee heuse hoogleraren spreken, zal de oppervlakkige toeschouwer denken dat alles in orde is. In werkelijkheid zijn de twee hoogleraren afkomstig uit België en zij zijn beiden niet bepaald onomstreden. Maes is geen hoogleraar meer in zijn eigen land en moest in 2004 wegens disfunctioneren en alternatief-geneeskundige neigingen van de Maastrichtse universiteit verwijderd worden. De Meirleir beweert keer op keer de oorzaak van ME/CVS te hebben gevonden

en biedt daarvoor medische behandelingen aan. Ook de rest van de groep sprekers is van onvervalst alternatieve huize.

De website van organisator Ortho BV verspreidt onjuiste en catastroferende informatie over ME en suggereert dat haar orthomoleculaire producten een gunstig effect op de aandoening zouden kunnen hebben (zie bijlage).

Ik denk dat u onvoldoende heeft gelet op de antecedenten van de congresorganisatoren, want anders had u hen vermoedelijk geen gastvrijheid verleend. Echt salonfähig zijn zij beslist niet. Wij verzoeken u vriendelijk dit congres alsnog naar een locatie buiten de muren van uw academie te verwijzen en mogen er wellicht ook op aandringen dat u in de toekomst bij de verhuur van uw ruimten goed oplet niet opnieuw door alternatieve genezers te worden verschalkt.

Met collegiale hoogachting, etc.’

Reeds op 27 oktober ontvingen wij van prof. Kimpen het volgende antwoord:

‘Geachte collega Renckens,

Dank voor uw oplettendheid. Het congres ‘Voeding & Psyche’ zou inderdaad niet plaats horen te vinden binnen de muren van een academisch

ziekenhuis. De suggestie wordt gewekt dat het UMC Utrecht de doelstellingen van de organisatie deelt of zelfs betrokken is bij de organisatie. Niets is echter minder waar. Het UMC Utrecht deelt uw visie op de orthomoleculaire geneeskunde en de antecedenten van de sprekers. Het verhuren van congresruimte door het UMC Utrecht is primair een zakelijke aangelegenheid. Vandaar dat de organisatie Ortho, zonder gedegen inhoudelijke check, een ruimte heeft kunnen huren. Maar dat is slechts een verklaring en geen excuus.

Wij zullen de organisatie Ortho vanaf nu geen onderdak meer verlenen in het UMC Utrecht. En wij zullen, zoals u voorstelt, bij de nieuwe verhuur van ruimten beter controleren om wat voor organisaties het gaat. Helaas is het echter te kort dag om het Orthocongres in het UMC Utrecht komende zaterdag te annuleren en wij moeten de zakelijke overeenkomst met Ortho honoreren.

Met vriendelijke groet,

Prof.dr. J.L.L. Kimpen,
voorzitter Raad van Bestuur UMCU.'

Op 12 juli verstuurde de voorzitter onderstaand schrijven aan Hanneke Groenteman:

'Zeer geachte mevrouw Groenteman,
Het moet er toch maar eens van komen! Telkens als ik op de radio uw welluidende stem reclame hoor maken voor de antroposofische bankiers van Triodos, dan voel ik weer de pijn van een beschamend project dat ook onder de vleugels van Triodos Bank, namelijk via de Triodos Foundation, ten uitvoer wordt gebracht.

Ik doel hier op export van kwakzalverij, in casu homeopathie, naar ontwikkelingslanden in Afrika. Als voorzitter van de in dit briefhoofd genoemde Vereniging en tevens persoonlijk als oud-tropenarts wil ik u hierop nog eens nadrukkelijk attenderen. Ik verwijs u daarbij graag naar de bijlage: een welsprekend stuk van epidemioloog Bonneux dat vorig jaar in *Medisch Contact* verscheen en waarmee u het toch niet oneens zal kunnen zijn. Onze Vereniging deelt volmondig zijn afschuw over deze verspreiding van een medisch atavisme, dat op geen enkele wetenschappelijke basis berust.

**H. 'mijn geld gaat goed'
Groenteman**

Ik verzoek u al uw invloed aan te wenden om aan de subsidiëring van deze kwalijke vorm van 'ontwikkelingshulp', betaald uit de winst die de Triodos Bank, mede dankzij uw inzet en gezag maakt, een einde te maken.

Hoogachtend, etc.'

Medio november was er van Groenteman nog geen antwoord ontvangen.

Op 4 november richtte de voorzitter zich met onderstaand schrijven tot het college van B & W te Den Haag:

'Zeer geacht college,

Ondergetekende richt zich tot u in zijn kwaliteit als voorzitter van de in het briefhoofd genoemde Vereniging. In onze kring is enige ongerustheid ontstaan over de steun die de gemeente Den Haag heeft geboden aan een congres van beoefenaren en propagandisten van de zgn. Chinese acupunctuur. Deze mensen menen dat ziekten en klachten kunnen worden beïnvloed door op bepaalde plekken van het lichaam naalden te steken, daarbij de richtlijnen volgend van eeuwenoude Chinese handboeken.

Door de moderne geneeskunde wordt dit atavisme algemeen als onwerkzaam beschouwd en bovendien niet geheel ongevaarlijk. Er kunnen door onoordeelkundig steken sterfgevallen optreden, hetgeen herhaaldelijk is geschied. Wij aarzelen dan ook niet om die flauwe kul als kwakzalverij te betitelen.

Wij dringen er bij u op aan congressen van alternatieve genezers liever niet meer in uw gemeente toe te laten, laat staan hen te subsidiëren. Mogen wij daarnaast vragen hoeveel geld er gemoeid was met uw steun aan dit congres?

Hoogachtend, etc. '

INHOUD

Jaarvergadering 2010	1
Jaarrede 2010	7
Sperma dol op stampot	11
De Meester Kackadorisprijs 2010	12
Gebroeders Bruinsma-erepenning 2010 voor professor Piet Borst	15
Symposiumverslag	17
De mening van medisch studenten over alternatieve behandelwijzen	22
Kruiden en planten zij weten van wanten	25
Baas boven baas: slikt u maar!	28
Glucosamine, onzalig middel	29
Kanazawa	31
Dr. Chun Lee Oei-Tan officier in de orde van Oranje-Nassau	32
Grunberg kwakzalver?	35
Lopende zaken	38
Correspondentie	43